

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

V zbirki je izvorna različica izdajatelja.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

University
of Ljubljana
Faculty of
*Civil and Geodetic
Engineering*

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is a publisher's version PDF file.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Zavodnik Lamovšek, A., Fikfak, A. 2010. Urejanje prostora : vaje za sodelovanje v trajnostnem prostorskem razvoju : informator za učitelje in šole. Ljubljana, Inštitut za politike prostora: 49 str.

Urejanje prostora: vaje za sodelovanje v trajnostnem prostorskem razvoju

Informator za učitelje in šole

Urejanje prostora: vaje za sodelovanje v trajnostnem prostorskem razvoju

Informator za učitelje in šole

Urejanje prostora:

vaje za sodelovanje v trajnostnem prostorskem razvoju

Izdal in založil: Inštitut za politike prostora,

Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana,

www.ipop.si

Avtorici: Alma Zavodnik Lamovšek, Alenka Fikfak

Urednica: Maja Simoneti

Lektoriranje: Helena Šolar

Ilustracije: Urška Kranjc

Oblikovanje: Novi Kolektivizem in Urška Kranjc

Tisk: Trajanus d.o.o.

Naklada: 100 izvodov

Ljubljana, oktober 2010

Copyright © IPoP 2010

Informator za učitelje in šole je nastal v okviru projekta »Mreža za prostor«, ki si prizadeva okrepiti vlogo neodvisnih organizacij pri prostorskem in urbanem razvoju skozi povezovanje komplementarnih nevladnih organizacij na področju urejanja prostora. Projekt "Mreža za prostor" delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost, prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.

Kazalo

- 04 Predgovor

- 07 Zakaj priročnik o urejanju prostora?

- 11 Cilji izobraževanja za odgovorno ravnanje s prostorom in splošna didaktična navodila
 - Medpredmetno povezovanje
 - Možne vsebine urejanja prostora v učnih načrtih – prikaz na izbranih predmetih
 - Poklici povezani z urejanjem prostora

- 17 Trajnostni prostorski razvoj
 - 18 Okolje
 - 20 Prostor
 - 22 Naravni viri
 - 23 Biodiverziteteta
 - 26 Prebivalstvo

- 29 Razvoj dejavnosti v prostoru
 - 31 Stanovanja
 - 33 Industrija
 - 35 Obrt
 - 37 Trgovina
 - 38 Promet
 - 41 Mešana raba
 - 42 Zelene površine
 - 45 Rekreacija, prosti čas in turizem

- 48 Literatura in viri

Namen tega gradiva je spodbuditi šolske kolektive, da sprejmejo izzive izobraževanja za trajnostni razvoj in pri načrtovanju in izvajanju šolskega in izven šolskega programa razmislijo o možnostih, ki jih za pridobivanje novega znanja in veščin ponujajo naloge in projekti s področja urejanja prostora. Zavedamo se drznosti svojih pričakovanj, saj so učni programi pregovorno prepolni, šolsko polje pa tradicionalno neprimerno za pretirano inovativnost. Kljub temu, smo zaradi posameznih dobrih izkušenj in spodbudne tuje prakse prepričani, da se bo tudi v slovenskih šolah našlo mnogo priložnosti za učenje skozi projekte s področja urejanja prostora.

Urejanje prostora, od načrtovanja do gradnje, rabe in vzdrževanja, sodi med kompleksna področja življenja in dela, ki se tičejo slehernega med nami. Še več, čeprav danes večina ljudi ne zida več sama hiš v katerih živi in so posamezniku prostorski načrti težko razumljivi, za velik del vzdrževanja pa skrbijo različne javne službe, prav vsak med nami, z vsakdanjo rabo prostora in odločitvami o tem, kje in kako bo živel in delal, ves čas sodeluje v urejanju prostora.

Zato v konceptu izobraževanja za trajnostni razvoj sodi urejanje prostora med tista področja, na katerih se lahko nova znanja hitro in zelo učinkovito širijo. Vsako nalogo in rešitve namreč vedno oblikujejo različni ljudje, prostor in problemi. Naloge iz urejanja prostora so lahko zelo stvarne in vsakdanje, predvsem pa vedno znova unikatne in zanimive za vse udeležence. Urejanje prostora v celoti ponuja res veliko možnosti za praktično pridobivanje znanja, ki lahko prav v vsaki šoli ali skupini, pridobi povsem samosvoje razsežnosti.

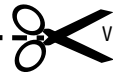
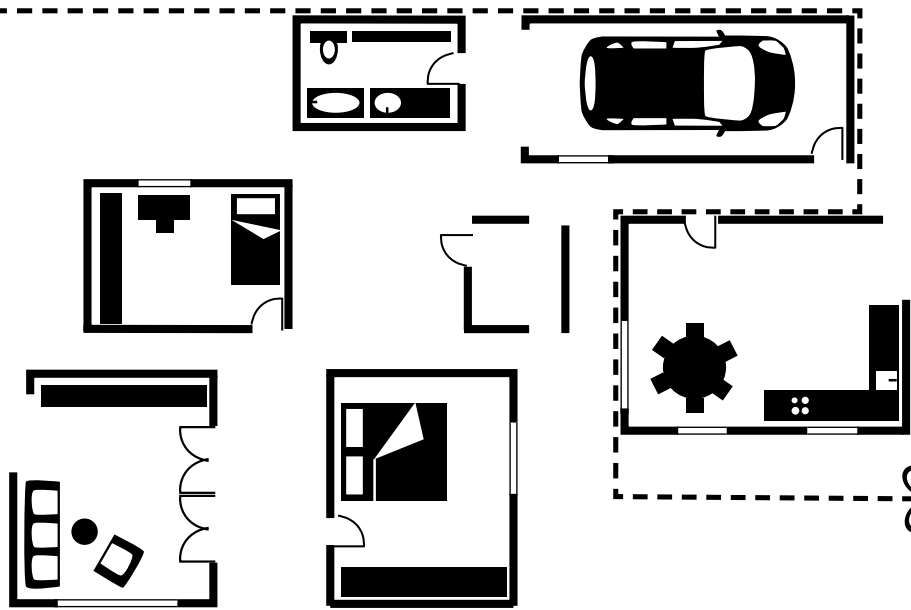
Pravijo, da odločitev za trajnostni razvoj pred najtežjo nalogo postavlja prav najbolj razvite družbe. Od obilja razvjenih posameznikov ta paradigma zahteva predvsem odrekanje posegom, dobrinam in praksam, ki ne vzdržijo trajnostne presoje. Odločitev za trajnostni razvoj slehernemu med nami nalaga, da prevzame del odgovornosti za skupno dobro danes in jutri. Cilj vseh prizadevanj v okviru trajnostnega razvoja je, da se ljudje zavemo omejenosti razvojnih virov, pomena usklajevanja različnih interesov in se odločimo za podrejanje posameznih teženj skupnim ciljem. Usodo odločitve za trajnostni razvoj se povezuje s sposobnostjo državljanov sveta, da bodo dnevno sprejemali dobre odločitve, usklajene z razvojnimi viri in z dogovorjenimi cilji širše skupnosti.

V času, ko prihodnost v vse večji meri povezujemo z ravnanjem slehernega med nami, je pod okriljem UNESCO dozorela potreba o izobraževanju za trajnostni razvoj. Izobraževanje za trajnostni razvoj je značilno povezovalno poučevanje in njegov cilj je opremiti učence z znanjem in predvsem izkušnjami, vedenjskimi vzorci in načini ravnanja, ki jim bodo v kasnejšem življenju pomagali sprejemati najboljše možne odločitve. V večini držav pri tem ne razmišljajo o novem posebnem šolskem predmetu, pač pa iščejo možnosti v medpredmetnem povezovanju in navezovanju na zunanje vire znanja. Pomembno je dvigovati raven znanja in vedenja učencev in dijakov o medsebojnih povezavah med ljudmi in njihovim okoljem v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Kot posebno veščino pa razvijati kritično razmišljanje o prostoru ter o možnostih, da sami vplivamo na to, v kakšnem prostoru in okolju živimo.

Šole v konceptu trajnostnega razvoja prevzemajo velik delež odgovornosti, saj s svojim delom in zgledom, stavbami in praksami, zrcalijo vrednote družbe in prispevajo k razvoju skupnosti. V izobraževanju za trajnostni razvoj ima zato svojo vlogo tako uvajanje novosti pri šolskem delu kot prizadevanje za dvig kakovosti šolskih zgradb in dvorišč.

S tem priročnikom želimo šolskim kolektivom ponuditi pomoč za razvoj projektov, ki bi lahko prispevali k razvoju znanja in veščin pri mladih v različnih starostnih obdobjih in tako zbudili zanimanje za pomen trajnostnega prostorskega razvoja. Priročnik je v ta namen razdeljen na posamezna poglavja, ki se lahko uporabljajo samostojno ali povezano. Bralec bo namreč kmalu ugotovil, da se predstavljene vsebine medsebojno prepletajo v tesno povezano celoto. Številni predlogi nalog in izvajanja pouka pa naj pomagajo k izvajanju med predmetnega povezovanja različnih vsebin in izkoriščanja prostora, ki nas obdaja, kot neizčrpnega vira učne snovi.

Avtorice

V belo polje prilepi izrezane prostore tako, da sestaviš pritlično hišo.

»Nikakor se ne morem strinjati z Vami, a do smrti bom branil Vašo pravico do takšnega mnenja.« Voltaire

Stanje v prostoru je posledica mnogih posamičnih odločitev, ki morajo biti med sabo dobro usklajene, da prostor deluje, da je lep, dobro vzdrževan in da postane kakovostno bivalno okolje. V nasprotju s prepričanjem, da je prostorski razvoj predmet prostorskih načrtov, smo v resnici vsi vsak dan sproti sooblikovalci prostora in njegovega razvoja. S svojim ravnanjem namreč ves čas po malem vplivamo na stanje in spreminjanje prostora. Že naše vsakdanje poti in opravki vplivajo na stanje v prostoru in okolju. Če se vozimo z avtom, potrebujemo drugačne prostorske ureditve kot če hodimo peš. Čeprav o tem ne razmišljamo pretirano, bi zato, da s svojim ravnanjem ne škodimo drugim in da prispevamo k trajnostnemu razvoju po svojih močeh, morali več razmišljati o tem, kam odvržemo odpadke, kako urejamo okolico svoje hiše, kaj pomeni barva naše hiše za druge, je ograja našega vrta lahko poljubno visoka, bo drevo z našega vrta oviralo promet na cesti, se bomo s sosedi dogovorili za urejanje skupnega dvorišča, kdo odloča kakšna bosta šolsko dvorišče in igrišče.

Zato, da bi lahko delovali kot odgovorni posamezniki, potrebujemo uporabno znanje za sodelovanje, odločanje in delovanje v urejanju prostora. Gre za čisto praktična vprašanja, ki so najtesneje povezana s tem, kako delujeta naša družba in okolje in kakšno vlogo v tem prevzemamo posamezniki. Zato, da bi lahko sprejemali najboljše možne odločitve, da bi razumeli urejanje prostora in svojo vlogo v prostorskem razvoju, svoje pravice in dolžnosti, predvsem pa tudi, da bi prepoznali svoje razvojne priložnosti, moramo o urejanju prostora in zakonitostih prostorskega razvoja vsi vedeti več.

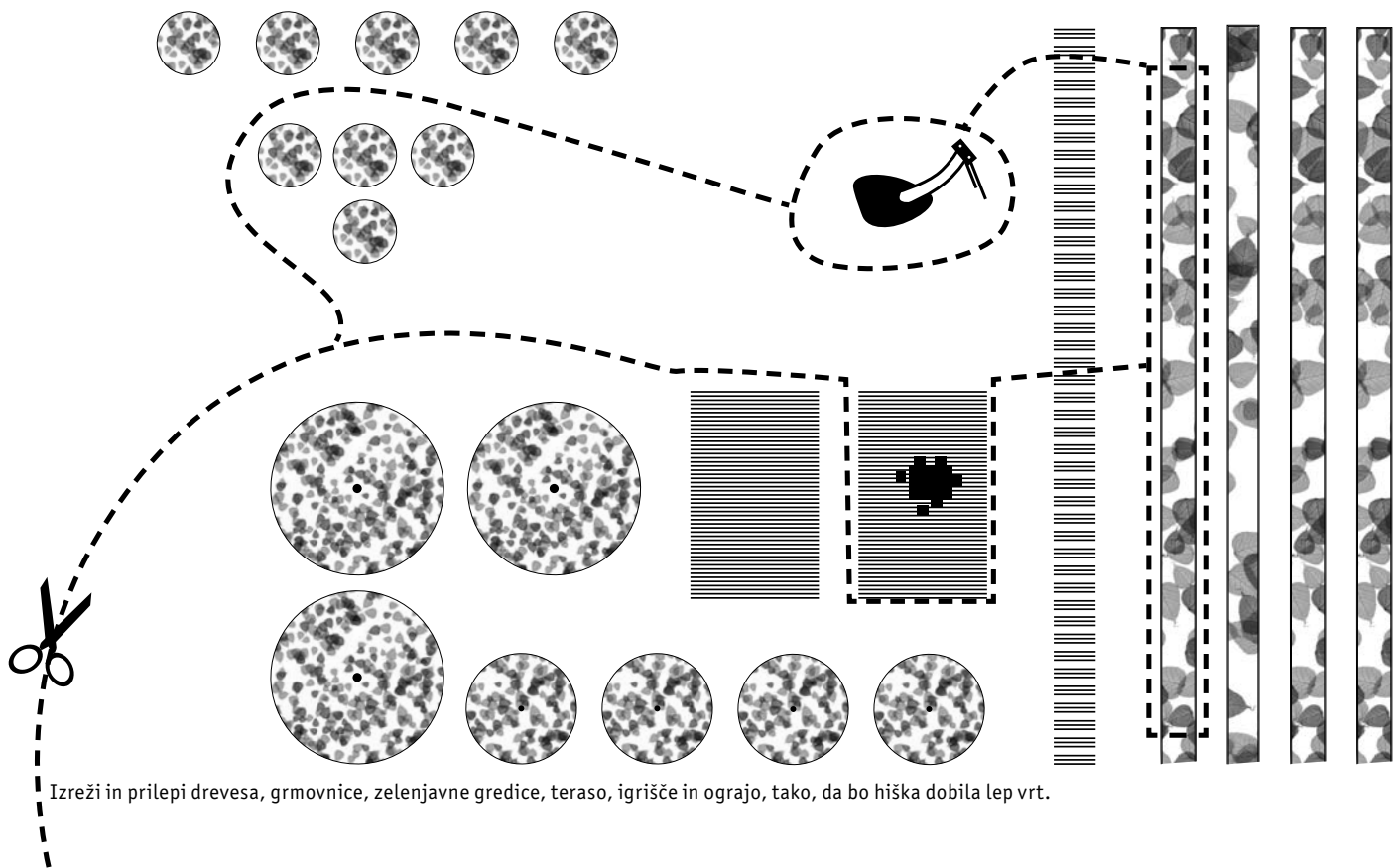
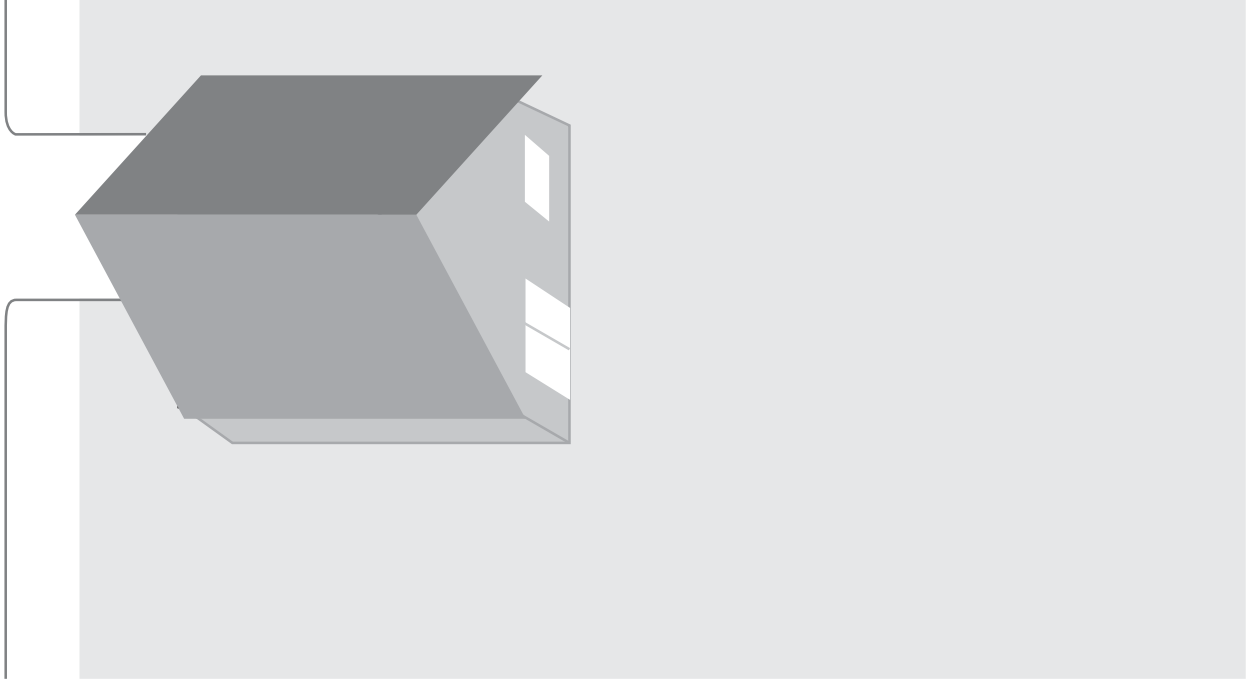
Del našega splošnega znanja mora postati dejstvo, da ima vse naše ravnanje bodisi ekonomske, družbene ali prostorske posledice. Razumeti moramo, da se v prostoru srečujejo številni različni interesi posameznikov, lastnikov nepremičnin, lokalnih skupnosti in sektorjev kot tudi poznati omejitve v prostoru, ki so fizične kot na primer strmina ali, nosilnost tal, pa tudi administrativne kot so zaščitena območja, ali zemljiško posestne meje. Poznati moramo omejitve vezane na izražanje osebne svobode, ki nujno trči na svobodo drugega, ki je neodtujljiva in neomejena do točke, ko trči na enako neodtujljivo in neomejeno pravico drugega in drugih, ali na širši javni interes, katerega vloga je s predpisi in navodili za ravnanje na posameznem področju določiti okvir za usklajevanje različnih interesov v prostoru. Da bi razumeli vse te razsežnosti prostorskega razvoja je dobro, če dobimo že v zgodnjem otroštvu priložnosti za vaje iz trajnostnega prostorskega razvoja.

Ta priročnik želi spodbuditi šolske kolektive, da bi razvili svoje vaje in naloge iz urejanja prostora in izkoristili zanimivo priložnost za izobraževanje za trajnostni razvoj. Paradigma o trajnostnem razvoju prinaša predvsem splošno sprejeto spoznanje o nujnosti usklajevanja ekonomskega, družbenega in prostorskega vidika razvoja in s tem o ustvarjanju novih pogledov na naše ravnanje v prostoru, pri rabi energije, ravnanju z vodo, načrtovanju prometa, pridelavi hrane ipd. Z njo prihaja nov način razmišljanja, ki je vezan na slogan »Razmišljaj globalno, deluj lokalno!«. Ni več nujno, da gradimo vedno več in novo, saj marsikdaj lahko s kakovostno prenovno obstoječih zgradb in prostorov dosežemo več in bolje.

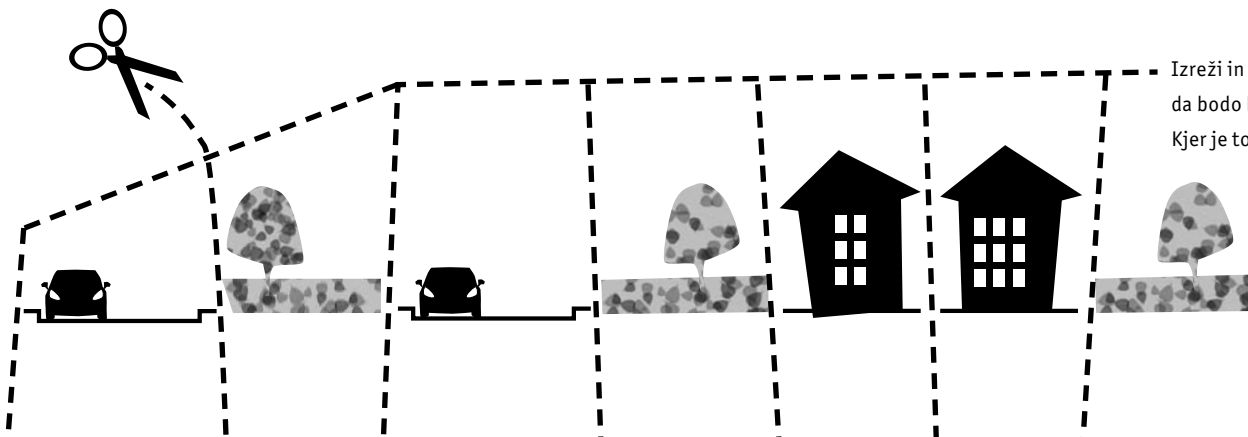
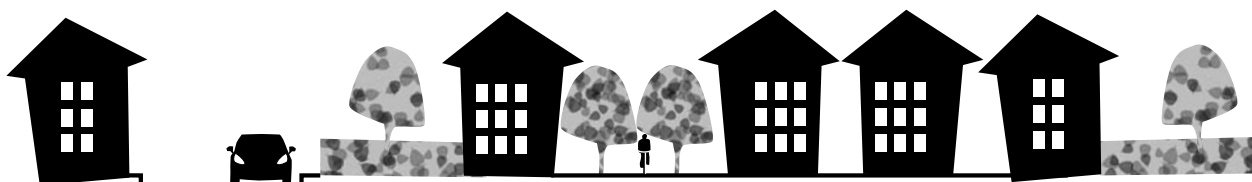
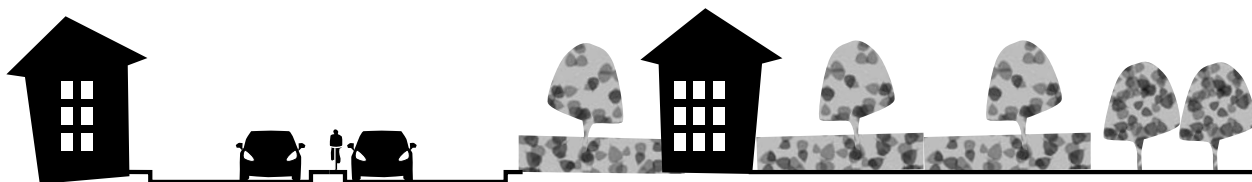
V razvoju našega odnosa do trajnostnega prostorskega razvoja torej ne gre le za ravnanje družbe in posameznika

z odpadki, obnašanja v zavarovanih območjih, rabo pitne vode in drugih naravnih virov, temveč tudi za razumevanje procesa urejanja prostora, v katerem si vsi prizadevamo za zagotavljanje kakovostnega in urejenega življenjskega prostora. Bistven del tega procesa je tudi izobraževanje in ozaveščanje, ki preko šol lahko poleg mladih doseže tudi lepo število odraslih, učitelje, mentorje, starše in druge vključene posameznike in skupine, da bodo pripravljeni na izzive trajnostnega prostorskega razvoja sedaj in v prihodnosti. Zato je učenje o urejanju prostora prepoznano kot pomembna priložnost za to, da država učinkovito podpre prehod družbe v trajnostni razvoj in zato se o urejanju prostora danes učijo otroci po vrtcih in šolah mnogih držav.

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj in odgovorno ravnanje s prostorom je cilj, ki ga lahko dosežemo le z večplastnim pristopom, v katerem se prepletajo cilji spoznavnega, čustveno-motivacijskega, vrednostnega in akcijsko-spretnostnega področja. V ta namen lahko izkoristimo prednost, da je potrebni učni material na razpolago povsod okrog nas, saj smo obdani s hišami, šolami, gledališči, tovarnami, trgovinami in drugimi stavbami, dvorišči, vrtovi, cestami, igrišči, trgi, parki, travniki in njivami, gozdovi ... Najbolj učinkovito lahko ves ta učni material izkoristimo, če med predmetno povezujemo znanja in veščine z raznih področij. Še posebej naj bi pri tem premagovali pregrade med naravoslovnimi in družboslovnimi znanji.

Izreži in prilepi drevesa, grmovnice, zelenjavne gredice, teraso, igrišče in ograjo, tako, da bo hiška dobila lep vrt.

Izreži in prilepi: oblikuj prereze tako, da bodo hiše imele urejene dostope z ulic. Kjer je to mogoče, k hiši prilepi vrt ali park.

Ameriški nacionalni raziskovalni svet je raziskovanje definiral kot večstransko dejavnost. Raziskovanje vključuje opazovanje, postavljanje vprašanj, pregled knjig in drugih virov, da se ugotovi, kaj je že znanega, načrtovanje raziskave in pregled, kaj je znanega na eksperimentalnem področju, uporabo pripomočkov za zbiranje, analiziranje in interpretiranje podatkov, oblikovanje zaključkov, razlag in napovedi in sporočanje rezultatov. Raziskovanje vključuje tudi premišljevanje o domnevah, uporabo logičnega in kritičnega mišljenja in upoštevanje alternativnih razlag (Krnel 2007).

Čeprav se zdi, da je v naših šolah (tako osnovnih kot srednjih) premalo vsebin povezanih s trajnostnim razvojem oziroma urejanjem prostora, moramo takoj na začetku ugotoviti, da to ne drži. Preden smo se lotili priprave tega priročnika, smo namreč temeljito pregledali tako kurikule osnovnih (<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=28&rID=339>), kot tudi srednjih šol (<http://www.cpi.si/strokovna-podrocja.aspx>). Vsebine trajnostnega razvoja in spoznavanja urejanja prostora ter prostorskega načrtovanja so namreč zgledno zajete v obstoječih katalogih znanja (npr. v srednješolskih programih naravovarstvenega oziroma okoljevarstvenega tehnika, v modulih Gospodarjenje s prostorom in Trajnostni razvoj; <http://www.cpi.si/strokovna-podrocja.aspx>).

Ugotovimo torej lahko, da imajo učitelji na razpolago dovolj širok okvir, preko katerega bi lahko učence ozaveštili in jim razvili kritičen odnos do prostora in ravnanja v njem v skladu z načeli trajnostnega razvoja. V tem smislu je lahko vodilo za učenje 7 ključnih sporočil trajnostnega razvoja, ki so:

- medsebojna odvisnost, povezanost ekonomskega, socialnega, okoljskega in prostorskega razvoja na lokalni,

regionalni, nacionalni in globalni ravni;

- državljanstvo in upravljanje s poudarkom na odgovornosti posameznika za stanje v okolju in prostoru;
- potrebe in pravice prihodnjih generacij, ki jih moramo razumeti in upoštevati pri današnjih odločitvah in praksi;
- pravica do diverzitete, ki se priznava tako naravi in ljudem v kulturnem, socialnem in ekonomskem smislu;
- kakovost življenja, ki mora biti priznana vsem in nikoli dosežena na škodo drugih;
- trajnostnost sprememb, kjer se izpostavlja dejstvo o omejenosti virov in potreba po omejevanju življenjskih stilov, trgovine in proizvodnje;
- negotovost in previdnost, ki slonita na zavesti, da se razmere okrog nas stalno spreminjajo, kar zahteva prilagodljivost in vseživljenjsko učenje.

Pri tem je iz množice ciljev, ki so zajeti v omenjenih katalogih znanj mogoče izluščiti tiste, ki so navezani na temeljna spoznanja o trajnostnem razvoju ter odgovornem ravnanju s prostorom:

- spoznati pomen trajnostnega razvoja,
- razumeti soodvisnost treh vidikov trajnostnega razvoja: okoljskega, ekonomskega in socialnega,
- spodbuditi zavedanje o pomenu preudarne rabe prostora ter krepiti odgovornost pri ravnanju s prostorom,
- spremljati naravne in družbene pojave ter se kritično in odgovorno opredeljevati glede škodljivih vplivov v prostoru in okolju;
- pridobiti veščine različnih načinov opazovanja in vrednotenja sprememb v prostoru (tako v odnosu do naravnega kot do grajenega prostora),
- prepoznati prostorske vire in možnosti za njihovo sonaravno rabo ter razumeti vzroke in posledice človekovega poseganja v prostor,
- zavedati se vplivov človekovih dejavnosti v prostoru na trajnostni razvoj,

- sprejemati pozitivne odločitve o ukrepih, ki vodijo k izboljšanju kakovosti življenja in k dolgoročni okoljski, gospodarski in družbeni blaginji in
- uporabljati primeren način komunikacije pri reševanju problemov, organizaciji dela in izvajanju posameznih nalog. Ker pa je namen tega priročnika pomagati predvsem šolam in s tem učiteljem pri izvajanju predmetnih vsebin pri pouku, želimo zasledovati tudi cilje, povezane z didaktičnimi priporočili za učitelje:
 - prikazati učiteljem kako učencem približati razumevanje trajnostnega razvoja za odgovorno ravnanje s prostorom in
 - prikazati učiteljem kako učencem nazorno predstaviti posledice načrtovanega oziroma nenačrtovanega razvoja dejavnosti v prostoru.,

Medpredmetno povezovanje

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj in odgovorno ravnanje s prostorom sta zagotovo večplastna in kompleksna z več vidikov. Kot smo že uvodoma ugotovili, ne gre le za vprašanja posameznih ravnanj v prostoru, temveč za povezano delovanje posameznikov in družbe kot celote. V poučevanju predmetnih vsebin naj bi torej učitelj znal povezovati spoznanja različnih strok in jih nato na ustrezen način predstaviti učencem različnih starostnih stopenj (prim. Krnel, D. 2006, 2007 in 2008).

Za podajanje znanj s področja trajnostnega razvoja in urejanja prostora je torej treba uporabljati metode, ki omogočajo medpredmetno povezovanje znanj z različnih področij. Zato danes ne zadostuje več le razvijanje logično analitičnega mišljenja, ki se pogloblja v podrobno proučevanje posameznosti, temveč je nujno treba razvijati tudi mrežno oziroma sistemsko mišljenje, ki se opira na poznavanje celote, součinkovanje ter lastnosti celovitih vzorcev. Gre za to, da damo večji poudarek spoznavanju odnosov in povezav med pojavi kot pa kopičenju posamičnih spoznanj (Marentič Požarnik 2010). Kot navaja

Marentič Požarnikova v svojem prispevku Kakšno učenje, pouk, metode ... (2010) je pri tem treba uporabljati metode kot so:

- skupinsko delo učencev in dijakov, posebej sodelovalno učenje,
- interaktivni pouk, ki vključuje dialoge, razprave, diskusije in debate,
- razprave v obliki za in proti, »možganske nevihte« ter »akvarija«,
- projektno učno delo,
- igre vlog in simulacije,
- didaktične igre,
- neposredne izkušnje z aktivnimi obiski različnih prostorov (tudi Richardson in Friend 2006),
- povezovanje šole z okoljem (sosedje, lokalna skupnost, podjetja, razna društva in organizacije ...) ter povezovanje šol med seboj (tudi v mednarodnem merilu) in
- uporaba informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT; tudi Krnel 2008).

Takšen način dela seveda terja od učiteljev bistveno več napora, sposobnosti organizacije ter vodenja različnih oblik podajanja snovi ter razpravljanja. Pri tem morajo znati vzpostaviti tudi primerno sproščeno delovno vzdušje ter učence oziroma dijake naučiti različnih oblik komuniciranja ter vzpostavljanja dialoga. Pri dobro načrtovanih in izvedenih aktivnostih se neprisiljeno medpredmetno povežejo naravoslovni in družboslovni vidiki znanja na eni strani ter spoznavna, čustvena in akcijska dimenzija na drugi strani (Marentič Požarnik 2010).

Možne vsebine urejanja prostora v učnih načrtih – prikaz na izbranih predmetih

Likovna vzgoja

- spoznavanje vizualnega jezika v grajenem in odprtem prostoru s pomočjo uporabe različnih medijev in pristopov,

preko katerih učenci/dijaki spoznavajo različna merila, razmerja, oblike, barve, vzorce, materiale, sestave in površine;

- prepoznavanje naravnih in ustvarjenih oblik v prostoru;
- spoznavanje vplivov različnih zgodovinskih in sodobnih umetnostnih slogov na sedanje stanje v prostoru;
- spoznavanje različnih slogov pri oblikovanju objektov in
- spoznavanje poselitvenih vzorcev.

Državlјanska vzgoja in etika

- spremljanje aktualnih novic o gradnji objektov in infrastrukture;
- kritično presojanje in medsebojno izmenjavanje mnenj o različnih posegih v prostor;
- spoznavanje različnih interesov v prostoru in načinov njihovega usklajevanja;
- obiskovanje različnih inštitucij in nevladnih organizacij, ki so odgovorne za ravnanje s prostorom;
- razpravljanje o dobrih in slabih ureditvah v prostoru;
- spodbujanje trajnostnega in etičnega mišljenja;
- spodbujanje sodelovanja in odgovornega ravnanja v prostoru;
- spoznavanje tehnik komuniciranja z lokalnimi skupnostmi pred začetkom in skozi postopek načrtovanja nameravanega posega v prostor in
- spoznavanje na kakšen način in v kolikšnem obsegu lahko posamezniki in lokalna skupnost vplivajo na načrtovane posege v prostor.

Slovenščina

- raziskovanje stavb in prostorov s pomočjo domače popularne literature in strokovnih revij;
- pripovedovanje zgodb o stavbah in prostorih (o njihovi preteklosti, sedanjosti in prihodnosti);
- opisovanje kako ljudje uporabljajo različne stavbe in prostore;
- spoznavanje različnih opisov zgradb in prostorov iz slovenske književnosti;

- spoznavanje jezika o prostoru – kaj je abeceda urejanja prostora in
- opisovanje potovanj skozi prostor s pomočjo zvokov, čustev in vidnih vtisov.

Angleški in drugi tuji jeziki

- raziskovanje stavb in prostorov s pomočjo tuje popularne literature;
- pripovedovanje zgodb o stavbah in prostorih (o njihovi preteklosti, sedanjosti in prihodnosti);
- opisovanje kako ljudje uporabljajo različne stavbe in prostore;
- spoznavanje različnih opisov zgradb in prostorov iz književnosti in
- opisovanje potovanj skozi prostor s pomočjo zvokov, čustev in vidnih vtisov.

Geografija

- spoznavanje sestavin prostora, kateri elementi ga sestavljajo;
- raziskovanje pomena različnih stavb v mestih in njihov vpliv na širše območje (regijo);
- raziskovanje vpliva na razvoj industrije, turizma;
- spoznavanje kako sta povezana urejanje prostora in varstvo okolja;
- spoznavanje mobilnosti in migracij – kaj vpliva na razporeditev prebivalstva v prostoru;
- spoznavanje rabe prostora in njenih sprememb skozi čas;
- spoznavanje ali se lahko stare zgradbe uporabijo na nov način in
- spoznavanje naravnih danosti prostora in njihovega vpliva na način poseljevanja.

Zgodovina

- raziskovanje socialne, kulturne in politične zgodovine stavb in javnih prostorov;

- povezovanje zgodovinskih dejstev s pomembnimi ljudmi, stavbami in javnimi prostori;
- analiziranje zgodovinskega razvoja in njegovega vpliva na spremembe v urejanju prostora (npr. industrijska revolucija);
- ugotavljanje povezav med razvojem materialov, transportnih sredstev in poti ter tehnološkim napredkom;
- preverjanje sedanjih socialnih, kulturnih in etičnih razlik ter ugotavljanje trenutnih trendov v odnosu do trajnostnega razvoja in urejanja prostora in
- ustvarjanje kronološkega pregleda v razvoju posamezne (izbrane) stavbe ali javnega prostora.

Tehnika v povezavi z IKT

- zbiranje, vnašanje, analiziranje in vrednotenje kvantitativnih in kvalitativnih podatkov (npr. obnašanje pešcev v prostoru, kdaj in na kakšen način uporabljajo prostor, ugotavljanje različnih vrst pešcev ...);
- preizkušanje različnih vzorcev in medsebojnih povezav med podatki;
- preiskovanje različnih metod za proučevanje prostora (s pomočjo IKT) in
- spoznavanje različnih načinov prikazovanja prostora (2d, 3d risbe, makete, vizualizacije).

Matematika

- prepoznavanje geometrijskih vzorcev, simetrije in zaporedij v prostoru;
- ustvarjanje grafikonov z različnimi statističnimi podatki;
- ugotavljanje deležev in razmerij;
- spoznavanje merskih enot, različnih meril;
- raziskovanje gradacij, kotov, lastnosti različnih geometrijskih oblik, ki jih najdemo v prostoru in
- izračunavanje različnih površin in prostornin

Poklici povezani z urejanjem prostora

Tako kot je urejanje prostora v šoli povezano s številnimi predmeti in vsebinami, ki jih učenci in dijaki spoznavajo v učnem procesu, tako je v življenju povezano tudi s številnimi poklici. Nekateri med njimi neposredno vplivajo na videz prostora, vpliv drugih je bolj posreden in večini ljudi manj opazen. Eni in drugi pa so za naše življenje in dobro počutje v prostoru zelo pomembni. Nekatere med temi poklici lahko opravljamo že z dokončano srednješolsko izobrazbo (gradbeni tehnik, okoljevarstveni tehnik, naravoslovnih tehnik, geodet ...), za večino med njimi pa je potrebna visokošolska izobrazba.

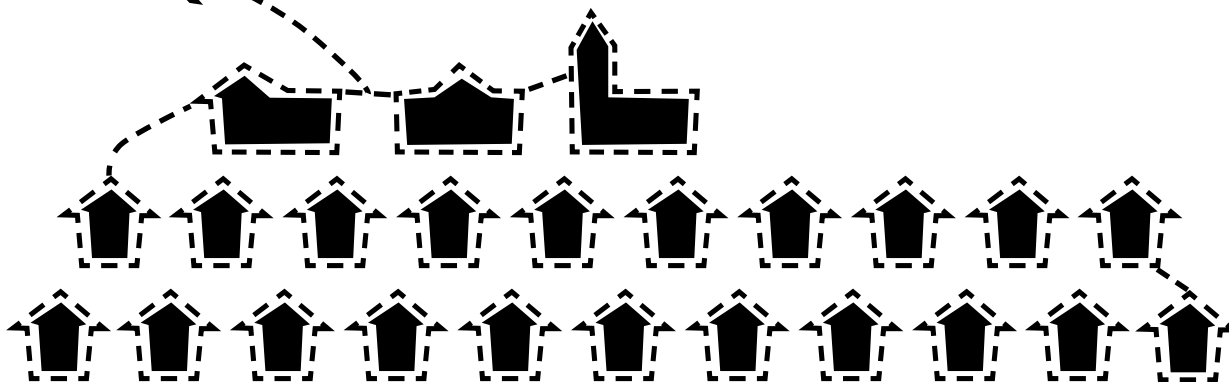
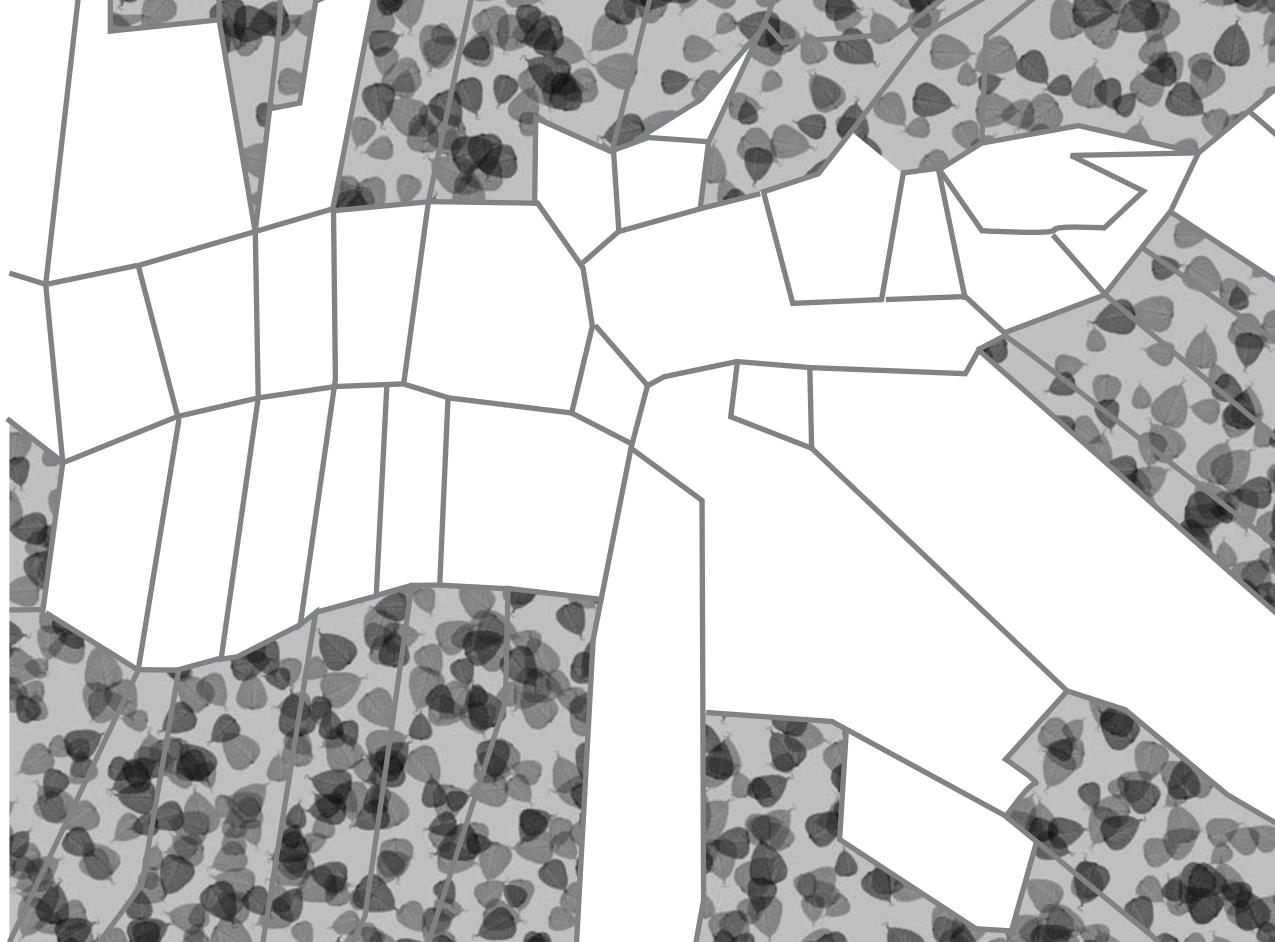
Med bolj poznanimi so zagotovo poklici arhitekta, krajinskega arhitekta in gradbenika (statik, prometni inženir, komunalni inženir ...). Za vse lahko rečemo, da se s prostorom ukvarjajo skoraj izključno, saj načrtujejo in izvajajo zgradbe različnih namenov in velikosti (od stanovanjskih hiš do javnih zgradb in tovarn), razne tehnične in infrastrukturne objekte (letališča, ceste, daljnovodi ...) ter druge prostorske ureditve kot so parki, igrišča, odlagališča komunalnih odpadkov. Vendar pri svojem delu ne morejo nastopati povsem samostojno. Spremljajo jih tudi drugi poklici, kot sta vsaj še prostorski načrtovalec in geodet. Tudi ta dva poklica se skoraj izključno ukvarjata le s prostorom, bodisi na ravni prostorskega načrtovanja (prostorski načrtovalec), bodisi na izvedbeni ravni s prenosom projektov in načrtov v naravo (geodet).

Številni poklici pa se s prostorom ukvarjajo bolj posredno. Le del njihove dejavnosti se namreč neposredno dotika konkretnih prostorskih ureditev. Takšne dejavnosti so varstvo in urejanje voda, kmetijskih in gozdnih zemljišč, varstvo kulturne dediščine in naravnih vrednot.

K tem lahko dodamo še poklice, ki prostor proučujejo na različne načine, od sestave zemeljske skorje do njenega

površja in atmosfere. Gre torej za poklice, ki proučujejo tako imenovane naravne danosti prostora. Brez teh temeljnih znanj si urejanja prostora sploh ne moremo zamišljati, saj predstavljajo osnovo za marsikatero odločitev o različnih posegih v prostor. Takšni poklici so geolog, hidrolog, meteorolog, geograf, biolog ... Pri načrtovanju posegov v prostor pa ne smemo pozabiti tudi na temeljna spoznanja o zgodovini in razvoju družbe ter gospodarstva, ki pomembno vplivajo tako na sedanje stanje kot na odločitve o prihodnjem razvoju v prostoru. Poklici, ki so povezani s temi dejavnostmi so sociolog, demograf (spada v širše področje geografije), ekonomist in drugi.

Že v tako kratkem opisu smo našli skoraj 20 različnih poklicev, ki so tako ali drugače povezani z urejanjem prostora. Marsikdo, ki se odloči za konkreten študij, se v začetku morda sploh ne zaveda, kako močno bo njegovo poklicno delo vplivalo na razvoj in urejenost določenega območja/prostora. Hkrati pa se prav v povezavi z urejanjem prostora odpirajo številne možnosti in potrebe po dobro izobraženih delavcih, ki bodo s svojim znanjem in zavestnim delom pripomogli k bolj trajnostno urejenemu prostoru.

Na sliki so parcele. Bele parcele so stavbna zemljišča. Postavi vanje hišice, v vsako po eno, tako, da boš med njimi lahko smiselno narisal cesto.

»S trajnostnim razvojem skušamo zadovoljiti trenutne potrebe, ne da bi pri tem ogrožali zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij.« (Our Common Future, 1987: 43)

Cilji

1. razumeti definicijo trajnostnega razvoja;
2. razumeti koncept trajnostnega razvoja;
3. razumeti temeljna načela in cilje trajnostnega razvoja;
4. spoznati povezavo med gospodarstvom, okoljem in družbeno blaginjo;
5. razpravljati o možnih načinih izvajanja trajnostnega razvoja.

Ključne besede

trajnostni razvoj, koncept, temeljno načelo, cilj, gospodarstvo, okolje, družbena blaginja, vpliv posameznika in družbe

Osnovni koncepti

Ideja trajnostnega razvoja ni nova. Skozi celotno zgodovino človeštva so številne kulture prepoznavale potrebo po ustvarjanju harmonije med okoljem, družbo in gospodarstvom. V današnjem času je novost v odnosu do trajnostnega razvoja predvsem v spremenjenem načinu razmišljanja.

Obstajajo številne definicije trajnostnega razvoja. Vsem je skupno, da na svet gledajo kot na sistem, ki povezuje prostor in čas. V okviru trajnostnega razvoja se osredotočamo predvsem na izboljšanje kakovosti življenja za vse prebivalce Sveta, pri čemer gre za povezovanje okoljske, socialne (družbene) in gospodarske trajnosti na način, da se izkoriščanje naravnih virov ne povečuje preko meja njihovih zalog.

Proizvajanje in potrošništvo v naši družbi trenutno nista trajnostna. S tem se srečujemo na vsakem koraku: soočamo se z vplivi klimatskih sprememb, z upadom biodiverzitete, s povečevanjem globalnega selitvenega pritiska na bogate države, vse bolj se povečujejo tudi razlike v materialnem in socialnem statusu med državami EU ... Tudi v prostorskem razvoju pogosto ne razmišljamo o posledicah, ki jih prinaša npr. nenadzorovana rast mest. Manjkajo jasni načrti, kako bomo ravnali z odpadki, ki pri tem nastajajo. Povečujeta se mobilnost in poraba energije, pri čemer posledice našega ravnanja niso upoštevane.

Didaktična priporočila

Ob tem poglavju naj učenci povežejo med seboj nekatera osnovna vedenja o »trajnosti«, spoznajo naj se s temeljnimi načeli spoštovanja okolja in njegovih vrednot ter z načini sožitja in sobivanja z vsemi živimi bitji. Največja prednost nevsiljenega načina učenja je neposredna izkušnja v naravi - na izletih in ekskurzijah, ki ima nenadomestljivo doživljajsko vrednost. Učenec naj pri izvajanju dejavnosti in učnih programih krepi spoznanje, da s svojim delovanjem vpliva na svoje življenjsko okolje in prostor drugih.

Del trajnostnega razvoja sta tudi trajnostna potrošnja in gospodarstvo. Pomembno spoznanje dela naj bo, da bi morali trošiti le toliko, kolikor potrebujemo. Učenec naj se zaveda, da potrošniki s svojim povpraševanjem vplivamo na ponudbo. Zato smo tudi pod velikim vplivom reklamiranja in medijev. V tem delu naj učenci osvojijo pomen družbene odgovornosti in zmernega odnosa do porabe dobrin, ki naj sledi načelom: preudarno in zmerno nakupuj, zmanjšuj porabo in ponovno uporabi, podari, recikliraj, manj odlagaj. Hkrati naj se zavedajo tudi pomena inovacij, ki so nujne za razvoj. Učenec se

Pomembni datumi

28. maj
Svetovni dan sonca

15. marec
Dan potrošnikov

12. oktober
Dan inovatorjev

1. ponedeljek v oktobru
Svetovni dan Habitata

16. oktober
Svetovni dan hrane

31. oktober
Dan varčevanja

24. november
Mednarodni dan brez nakupov

Spletne povezave

www.trajnostnirazvoj.si/
www.natura2000.gov.si
<http://www2.pms-lj.si/>
www.umanotera.org
<http://life.notranjski-park.si/>
www.ucilnicavnaravi.si/
<http://www.dolceta.eu/>
<http://www.slovenijajutri.gov.si/>
<http://www.zps.si/okolje/trajnostnapotrosnja/index.php>
<http://www.nfrcsr.org/slovenija/>

bo v tem delu srečal z različnimi oblikami predelave hrane, potekom proizvodnje in vključenostjo vseh akterjev v proces (trgovci, predelovalci, prevozniki ...). S preprostimi nalogami naj se učenec uči kritičnega odnosa do reklamiranja izdelkov, proizvodnje hrane in potrošnje. Pomembno je, da učenec spozna, da potrošniki in porabniki s svojimi navadami vplivamo na okolje.

Vprašanja

Ali lahko prepoznam značilnosti trajnostnega razvoja v svojem okolju, hiši, družini? Kaj od tega prepoznam kot značilnosti preteklosti? Kaj mi pomeni rek »v dobro prihodnjih generacij«? Ali je tradicija v raznolikem kulturnem prostoru pomemben cilj vzgoje za trajnostni razvoj? Kakšni so bolj trajnostni načini pridelave in predelave hrane in pijače? Kako izdelamo načrt za gospodarjenje?

Naloge

V okviru izobraževalnih dni šola organizira obisk ekološke kmetije. V kolikor je na razpolago več dni, se učenci na kmetiji učijo gospodarjenja in sami izdelajo predlog programa ekološke kmetije, kot manjše učne enote trajnostnega gospodarjenja, trajnostne rabe. Učenci opredelijo elemente na kmetiji, ki so osnova trajnostnemu razvoju. Ovrednotijo pozitivne človekove vplive in analizirajo različne možnosti rabe in gospodarjenja s prostorom. V postopku priprave zberejo gradiva, analizirajo tla, vodo, zrak, ocenijo biotsko pestrost, popišejo floro in favno, stavbno dediščino in ostale pomembne dejavnike trajnostnega razvoja. Učenci lahko sami pripravijo tudi program trajnostnega razvoja gospodarjenja na kmetiji. Ob tem uporabijo inovativne rešitve in etična načela ob upoštevanju klimatskih in ekonomskih sprememb na območju, v katerem se nahajajo.

Če ima šola možnosti naj si na svojih površinah uredi pridelovalni vrt. Lahko ga uredijo tudi v posebni učilnici. Ob tem se učenci učijo skrbi za rastline, gojenje, vzdrževanje ... ter spoznavajo celoten proces pridelave hrane. Ob delu naj si učenci izdelajo preglednico z načrtom dela, kamor zapisujejo vse podrobnosti, ki jih opažajo. Kot zaključek dela šola organizira tržnico s predstavitvami pridelkov. Na ta način se učenci učijo gospodarjenja in trženja svojih pridelkov.

Pomembno je, da se ob tej učni nalogi naučijo tudi načinov in pasti reklamiranja. Sami naj za izbran proizvod izdelajo plakat in predstavijo igrano »reklamo«, pri čemer je pomembno delo v skupini in medpredmetno povezovanje in znanje z drugih področij. V delo naj bo vključeno tudi znanje iz računalništva. Ob zaključku naj učenci skupaj analizirajo zakaj bi na podlagi »reklame« kupili izdelek ali pa ne.

Okolje

»Čustveni cilji so najosnovnejši in podlaga za vse druge. Otroci morajo priti v neposreden, osebni stik z lepoto in raznolikostjo narave in z ljudmi iz drugih dežel, da bodo razvili pristno občutje ljubezni in zavzetosti... Razvoj ljubezni do narave je prvi in najvažnejši cilj okoljske vzgoje.« (Benedict, 1991: 26).

Cilji

1. spoznavanje človekovega vpliva na okolje skozi analizo naravnih in družbenih pojavov;
2. razvijati odgovoren in dejaven odnos do narave, krajine, prostora in okolja;
3. spoznavanje preventivnih ukrepov za izboljšanje razmer v okolju;
4. pripravljenost na pomoč drugim in prostovoljno delo.

Ključne besede

človekov vpliv na okolje, ekologija, prostor, okolje, preventivni ukrepi, prostovoljstvo

Osnovni koncepti

Okolje je skupna dobrina, ki je ni mogoče izkoriščati brezplačno in neomejeno. Veda, ki se ukvarja z okoljem, je ekologija. Glavne dejavnosti ekologije so usmerjene v varstvo okolja oz. narave in združujejo prizadevanja ljudi za uravnotežen odnos do narave ter naravnih procesov in pojavov, razumno rabo naravnih virov in dobrin ter vzdrževanje naravnega ravnotežja brez uničujočih posledic za vsa bitja našega planeta.

Okolje lahko obravnavamo kot življenjsko okolje, delovno okolje, družbeno okolje, naravno okolje, umetno ali antropogeno okolje, lahko pa ga tudi delimo glede na okoljske sestavine, ki so: voda, zrak, tla in podtalje, rastline in živali. Vse te sestavine so povezane v ekološke sisteme. Za razumevanje pomena okolja so zelo pomembne štiri teme, katerim veliko pozornosti posveča tudi EU. Te so zrak, voda, odpadki in narava.

Med najpomembnejšimi človekovimi vplivi je onesnaženje okolja: termično onesnaženje zraka, onesnaženje z mikroorganizmi, radioaktivno onesnaženje, onesnaženje voda s kemičnimi ali biološkimi odpadki, onesnaženje tal, pa tudi vizualno in oblikovno onesnaženje, pri katerem okolje izgublja svoje vizualne kakovosti. Svoj vpliv na okolje mora človek nadzorovati zato, da bi ohranil vire za svoj nadaljnji razvoj.

Didaktična priporočila

Preko teh vsebin in nalog naj se učenci naučijo ravnanja z okoljskimi viri in dobrinami: kakšen je vpliv na okolje izdelkov in storitev, ki nam omogočajo lep in urejen videz.

Učne naloge naj bodo v povezavi z okoljem, nazorno naj prikažejo, kaj so ukrepi za trajnostno življenje v vsakdanjem okolju, v šoli, doma, v hiši (npr. varčevanje z energijo in vodo, pravilno prezračevanje prostorov, kako zmanjšati porabo energije, katere so energetske varčne naprave v vsakdanjem okolju). Učenci se morajo naučiti, kaj lahko vsak sam z majhnimi dejanji prispeva za boljšo uporabo in izrabo energije. Pri tem naj si pomagajo z znanjem staršev: kaj so vsakdanja potrebna in nepotrebna opravila, kje trošimo energijo, zakaj jo nujno potrebujemo in kako to vpliva na naše življenje. Kako naj živimo varčno življenje v družbi potrošnje, kjer nas vsakodnevno z reklamnimi gradivi vabijo k potrošnji in nam ponujajo razne pripomočke za izboljšanje bivalnih pogojev: slab zrak v dnevnih sobah in spalnicah, električni smog na zaslonih televizorjev, računalnikih, na telefonih, pršice v preprogah in posteljah, radioaktivno in zemeljsko žarčenje vsepovsod okoli nas ... Kaj lahko za to naredimo sami?

Učenci naj se spoznajo tudi z onesnaževanjem okolja ter kako lahko prispevajo k zmanjševanju človekovega vpliva na okolje. Poseben poudarek naj bo tudi na svetlobnem in vidnem onesnaževanju, pri katerem okolje izgublja svoje vizualne in ambientalne vrednote.

Vprašanja

Kaj je povzročilo določene okoljske probleme, kako se razvijajo v času in prostoru? Kaj so klimatske spremembe in kako vlivajo na nas? Zakaj velik del električnih naprav porablja elektriko, tudi ko ne delujejo? Kako zmanjšati emisije CO₂ doma, v šoli? Kaj vem o odpadkih? Ali odpadki kažejo na našo potratnost? Kaj lahko sami prispevamo k zmanjševanju količin odpadkov?

Naloge

Naloge naj bodo usmerjene v naslednja področja: voda, energija, odpadki. Vključujejo naj praktične načine

Pomembni datumi

22. april
Dan zemlje

5. junij
Svetovni dan okolja

16. september
Mednarodni dan zaščite ozonskega plašča

6. marec
Svetovni dan varčevanja z energijo

Spletne povezave

<http://kazalci.arso.gov.si/>
<http://www.aure.si/index.php>
<http://www.modra-energija.si/si/>
www.hse.si/varstvo_okolja
<http://www.trajnostnirazvoj.si/>

varčevanja z energijo in njeno učinkovito rabo ter skrb in odgovornost. Razumejo naj sodobne oblike energije (toplotne črpalke, gorivne celice, lesno biomaso ipd.) in se naučijo kako nam služijo v vsakdanjem življenju. Učitelji pripravijo »energetski dan šole«, na katerem se učenci na primerih o ugašanju luči, pridobivanju elektrike, o vrstah žarnic, o vplivu osvetlitve na ljudi, o oblikah svetil in javni razsvetljavi učijo, koliko porabimo za razsvetljavo v šoli, doma, koliko porabi ena žarnica, kdaj je potrebno imeti luči, kakšni so ukrepi za zmanjšanje uporabe razsvetljave, kateri so viri obnovljivih virov za pridobivanje elektrike, katere vire imamo v okolici šole ipd. Izvede se projektna naloga »Ugašanje luči«. S pomočjo zunanjih strokovnjakov učenci izračunajo, koliko energije se lahko prihrani z izvajanjem takšnega ukrepa v šoli in doma.

V šoli se izvede predavanje na temo: Energetska izkaznica stavbe, ki podaja najpomembnejše kazalce rabe energije v stavbi in razvršča stavbo v enega od razredov rabe energije. Osnovni namen energetske izkaznice stavbe je informiranje kupca oziroma najemnika stavbe o njeni energetske učinkovitosti, posredno o pričakovani višini stroška za energijo in o morebitnih naložbah, potrebnih za energetske posodobitve stavbe in naprav v njej.

Nadaljevanje ideje projekta »Trajnostna energija v šolah« – TRENS (<http://www.trajnostnirazvoj.si>) in vključevanje v akcije in dogodke. Gre za projekt, ki se ukvarja z izobraževanjem o obnovljivih virih energije predvsem v osnovnih šolah.

V šoli se izvedejo tudi različne akcije v smislu recikliranja materialov in ob tem se učenci naučijo tudi kako s tem prihraniti denar. V učnih urah se poleg že znanih materialov za reciklažo spoznava tudi nove in njih namen npr. kako uporabiti stare neuporabne elemente računalnika. Vzporedno z recikliranjem se učijo tudi načina zbiranja odpadkov, kateri so ponovno uporabni in možne načine shranjevanja odpadkov. V ta namen se lahko obišče zbirni center za zbiranje odpadkov.

Prostor

»Prostor kot omejena dobrina dobiva vse večji pomen, s tem ko se zmanjšujejo razpoložljive površine (zmanjšuje se velikost parcel, povečuje število različnih rezervatov, ki niso dostopni za splošno uporabo, povečuje se gostota naseljenosti posameznih držav ipd.). Tako imamo pred seboj po eni strani zmanjševanje razpoložljivega prostora glede na število prebivalcev, po drugi strani pa - še prav v zvezi s procesom individuacije - vse večje potrebe po prostoru.« (Mlinar, 1994: 34)

Cilji

1. spoznati razliko med okoljem in prostorom;
2. spoznati socialni in zgodovinski kontekst prostorskega razvoja;
3. spoznati vpliv posameznika in družbe na urejanje prostora;
4. izvajati različne oblike skupinskega in individualnega dela;
5. spoznati pomen vrednote, identitete, samobitnosti prostora;
6. prepoznavati zgradbo in elemente prostora;
7. razvijati kritičen odnos do prostora in sposobnost izražanja lastnega mnenja.

Ključne besede

razvojni vir, zgodovinski razvoj, posameznik, družba, projektno delo, vrednota, vrednost, identiteta, fizične strukture, vključevanje javnosti, različni interesi v prostoru

Osnovni koncepti

Ljudje posamezne dele prostora dojemamo in uporabljamo različno. Prostor je tako kot okolje fizično en sam, celovit in kar je še posebno pomembno, končno omejena dobrina. Ljudje se sicer zavedamo, da se prostor

ne konča na koncu našega vrta, ulice ali naselja, celo državne meje, vendar večino časa ne razmišljamo o prostoru v širšem kontekstu.

Z besedo prostor povezujemo predvsem fizične razsežnosti okolja, medtem ko z besedo okolje v glavnem povezujemo pogoje za življenje narave in človeka. Besedo okolje vedno bolj dosledno povezujemo z varstvom okolja. Obravnava prostora in okolja kot dveh ločenih področij delovanja človeške družbe je umetno pogojena in je potrebna iz povsem praktičnih razlogov.

Didaktična priporočila

Poglavje je namenjeno temu, da bi učenci dojel razliko med pojmom okolje in prostor. Naše dojetje prostora je omejeno na vsakdanje premikanje, mobilnost in izvajanje obveznosti. V tem delu naj učenci med seboj povežejo prostor in čas ter odvisnosti med njima, npr. odhod v šolo – kdaj, kako in na kakšen način. Spodbuja naj se osnovne značilnosti razlikovanja: lega, orientacija, osončenost, razumevanje zemljevida in premikanje. Vsebina tega dela sledi spoznavanju, da je urejenost prostora sestavni del človekove in narodne identitete ter kulture. Učenec se bo v tem delu srečal z različnimi oblikami kartografskega gradiva, ki določajo položaj točk v prostoru. Pri izvajanju raznih nalog naj poveže znanja iz preteklosti – kaj je bil prostor nekoč in kaj je danes. Učne naloge naj bodo v povezavi z znanjem starih staršev in lokalne skupnosti.

Vse aktivnosti človeka se odvijajo v prostoru. Zato je razumevanje vloge prostorskega načrtovanja pomembno, saj v veliki meri vpliva na ljudi oziroma opravljanje njihovih dejavnosti. S preprostimi nalogami naj se učenec uči odnosov v prostoru med objekti, prometom in uporabniki. Pomembno je, da učenec osvoji razmerja v prostoru, se zaveda različnih možnosti uporabe in učinkov dejanj, ki jih uporabnik povzroča. S tem učenec osvoji pomen časovnega planiranja: kdaj, kako in kje.

Odgovorno ravnanje s prostorom in v prostoru je stvar vsakega posameznika in celotne skupnosti. Pri tem lahko učenci in dijaki skozi učni proces spoznajo, da ne gre za posebne predmete ali težko razumljiva področja, temveč za vsebine in dejavnosti, s katerimi se srečujejo vsak dan. Pogosto se niti ne zavedajo, da so številna, tudi vsakodnevna opravila (kot sta npr. odnašanje smeti in pometanje dvorišča), tesno povezana z odgovornim ravnanjem v prostoru.

Spoznavanje osnovnih principov in pravil urejanja prostora lahko poteka kot celovit projekt šole, ki se pri tem poveže tudi s svojo okolico (sosesko, lokalno skupnostjo) in starši. Takšen projekt lahko poteka celo šolsko leto, tako da si šola npr. zastavi konkreten cilj glede ureditve okolice šole. V projekt se nato lahko vključujejo vsi predmeti, pri čemer so vsebinski poudarki in način vključevanja v projekt lahko zelo raznoliki. Načini in oblike dela z učenci in dijaki vključujejo zelo širok spekter od kratkih vprašanj in nalog, ki lahko trajajo eno šolsko uro (npr. učenci pri likovnem pouku narišejo določen prostor) ali celo manj, do zahtevnejših projektnih nalog (šola se lahko odloči, da bo ureditev svoje okolice izpeljala kot učni projekt urejanja prostora, v katerega bo vključila tudi starše in bližnje sosede), ki se lahko izvajajo tudi več dni ali v posameznih nekajurnih sklopih skozi celo šolsko leto. V takšno delo naj bodo vključene tudi ekskurzije in obiski različnih prostorov pa tudi drugih šol, na katerih morda že potekajo podobni projekti ali imajo zgledno urejeno okolico.

Vprašanja

Kako dobro poznate svojo ulico, sosese, naselje, mesto? Na kakšen način se gibljete v vaši okolici? Kaj bolj vpliva na prostor: kolesarji, pešci, avto, vlak, letalo? Vaš kraj, ulica, sosese v prihodnosti – kaj si želim-o?

Pomembni datumi

23. junij

Dan javnih služb (Public Service Day)

16. – 22. september

Evropski teden mobilnosti

Spletne povezave

<http://www.okoljski-center.si/>

www.tedenmobilnosti.si/

<http://www.cabe.org.uk/education>

<http://www.engagingplaces.org.uk/home>

<http://www.thesorrellfoundation.com>

joinedupdesign_myplace.php

<http://sketchup.google.com/>

<http://trajekt.org>

Naloge

V vse naloge naj učenec vpelje sistem načrtovanja, organiziranja in delo v skupini ter preverjanje rezultatov. Številna slovenska mesta so aktivno vključena v Evropski teden mobilnosti. Izračunaj koliko stane vaš avtomobil in strošek primerjaj s stroškom javnega transporta. Po vseh izračunih se pogovorite v šoli, ali se vam zdi smotrno imeti več avtomobilov. Upoštevajte vse vidike trajnostnega razvoja. Na to temo na šoli organizirajte likovni ali leposlovni natečaj »Javni potniški promet je kul!« ali »Za mesto po dveh!« ali »Kolesarska pot v šolo!«

Raziščite pomen t.i. carpooling, ko se, npr. uslužbenci istega podjetja skupaj pripeljejo v službo in si delijo stroške in sestavite podoben načrt, program za vašo sosesko. S podporo šole predstavite ta program prebivalcem. Poskušajte na isti način organizirati delovanje vašega razreda. V okviru ustvarjalnih delavnic naj učenci uporabijo avtomobilske odpadke in sestavijo iz njih skulpture, manifeste ... ter dela predstavijo na razstavi.

Za razumevanje in učenje o tem kako lahko učenci prostor vidijo in ga občutijo, se njihova učilnica popolnoma izprazni (lahko je ena izmed učilnic na šoli vedno prazna in namenjena takšni vaji v različnih starostnih skupinah otrok). Učenci lahko na ta način vidijo in občutijo koliko prostora imajo dejansko na razpolago. Učenci naj razpravljajo o omejenosti prostora in predlagajo kako ga bodo uredili za različne vrste pouka. Uporabljajo lahko risbe različnega pohištva, ki ga razmeščajo po učilnici. Razvijanje idej o prostoru ni nujno omejeno le na fizični prostor. Učenci si lahko pomagajo tudi z različnimi programski orodji, namenjenimi izobraževanju mladih (npr. Google SchetchUp).

Na dvorišču lahko učenci narišejo tloris svoje učilnice, nato v njen »razmeščajo« pohištvo, ki ga potrebujejo za pouk. Pri tem se lahko uporabljajo različni materiali

(barvni papir, celofan, karton ...), pri čemer učenci spoznavajo kako različne barve in materiali vplivajo na počutje v prostoru.

Naravni viri

»Mednarodna organizacija Global Footprint Network (GFN) je na podlagi rezultatov svoje raziskave opozorila, da bomo prebivalci Zemlje do petka, 20. avgusta, porabili vse naravne vire, ki bi jih Zemlja ustvarila v letu dni. To pomeni, da bomo od sobote dalje živeli od »kredita« naravnih virov planeta.« (<http://www.planet-zemlja.org/2010>)

Cilji

1. spoznavanje naravnih virov;
2. razumeti omejenost naravnih virov;
3. spoznati različna območja, ki so povezana s posameznimi naravnimi viri;
4. razgovor o potencialih in omejitvah, ki jih nudijo naravne danosti prostora;
5. spoznati pomen odgovornega ravnanja z naravnimi viri.

Ključne besede

naravne danosti prostora, obnovljivi in neobnovljivi naravni viri, območja vezana na naravne vire (npr. obmorska, jezerska ali rečna letovišča, termalna zdravilišča, zavarovani gozdovi, gorovja, vinogradniška območja, rudniki, peskokopi), potenciali in omejitve v prostoru, varovana območja (npr. vodovarstvena območja, Natura 2000)

Osnovni koncepti

Naravne danosti so fizične značilnosti prostora, ki so posledica delovanja narave. Dobro je vedeti, da se območja neokrnjene narave v prostoru večinoma ohranjajo

zaradi tega, ker se tako odločimo ljudje, pa najsi bo to zato, ker so ti deli prostora za naše dejavnosti nezanimivi, ali pa zato, ker ocenimo, da so sami po sebi vredni varovanja pred drugimi posegi.

Med naravnimi danostmi so za prostorsko načrtovanje in urbanizem najpomembnejše značilnosti tal (zemljišča). Mednje sodijo oblikovanost površja, kamninska sestava in rodovitnost tal, vegetacijski pokrov pa tudi naravne vrednote. Vse naštetu vpliva na način rabe prostora in končno podobo prostora. Oblikovanost površja, to so razgibanost, nagib terena in druge reliefne značilnosti določajo pogoje oziroma možnosti gradnje.

Podobe prvinske narave, brez vpliva človekovih posegov, so za človeka še posebno privlačne in postajajo predmet vedno doslednejše zaščite. To so lahko obsežnejša območja (parki in naravni rezervati) ali posamezno drevo, kraška jama, soteska ... (naravni spomeniki).

Didaktična priporočila

Ob tem poglavju naj učenci povežejo med seboj nekatera osnovna vedenja o naravi in okolju. Vsebina tega dela je namenjena spoznavanju s temeljnimi načeli spoštovanja do narave in njenih vrednot ter spoznavanju načinov sožitja in sobivanja z vsemi živimi bitji.

Pri izvajanju raznih nalog naj povežejo znanja iz preteklosti. Naloge naj bodo usmerjene v razmišljanje »tako je bilo nekoč, kaj imamo danes in kaj sledi jutri«. Učne naloge naj bodo v povezavi z znanjem starih staršev in lokalne skupnosti. Učenci se morajo na nevsiljiv način naučiti, da morajo biti odločitve, izbire in dejavnosti takšne, da noben posameznik ali skupina nima večjih ali manjših koristi kot druge skupine oziroma posamezniki. S preprostimi življenjskimi primeri pokažite, kako lahko delujemo za boljše okolje in ohranjanje narave. Pomembno je, da učenci začnejo opazovati drobne spremembe v

naravi v njihovi okolici. S tem jih učimo pozitivnega odnosa do različnih oblik življenja. Zavedajo naj se pomena delovanja posameznika in skupnosti na okolje.

Vprašanja

Kaj je povzročilo določene probleme naravnem okolju, kako se razvijajo v času in prostoru? Kaj so klimatske spremembe in kako vlivajo na nas? Kako se to odraža v našem okolju? Kako naj se naučim živeti naravi bolj prijazno?

Naloge

Projekcija filmov Narava v živo, ki sta jih pripravila Umanotera in Izobraževalni program TV Slovenije. Filmi predstavljajo pet najpomembnejših življenjskih okolij v Sloveniji: morje z obalo, mokrišča, kraško pokrajino s podzemljem, travnike, gozdove. Prikazujejo za človeka pomembne funkcije teh ekosistemov in dejavnike, ki jih ogrožajo. Na podlagi ogledanih filmov učenci izdelajo plakat in imajo kratke predstavitve.

Šola organizira naravovarstveno ekskurzijo, npr. obisk učne poti »SELO« (<http://www2.arnes.si/~sopjskal/ucna.html>), ki je zasnovana kot kompleksna učna pot, ki vsebuje na eni strani elemente naravne in kulturne dediščine - umetnostnozgodovinski spomenik, na drugi strani pa neokrnjeno naravo. Pot omogoča spoznavanje naravnega okolja, poseljenosti, izrabljenosti zemljišč ter spoznavanje favne in flore na tem območju.

V šoli se lahko pred ekskurzijo organizira tudi interaktivno spoznavanje značilnosti Notranjskega regijskega parka - Presihajoče Cerknjsko jezero. Po obisku se s pomočjo sklopa učnih listov za učence pregleda obdelane vsebine.

V tem delu se lahko uvede tudi spoznavanje področja biotehnologije z gensko spremenjenimi organizmi (GSO).

Pomembni datumi

22. marec
Svetovni dan voda

23. marec
Svetovni dan meteorologije

15. maj
Svetovni dan podnebnih sprememb

5. junij
Svetovni dan varstva okolja

8. junij
Svetovni dan oceanov

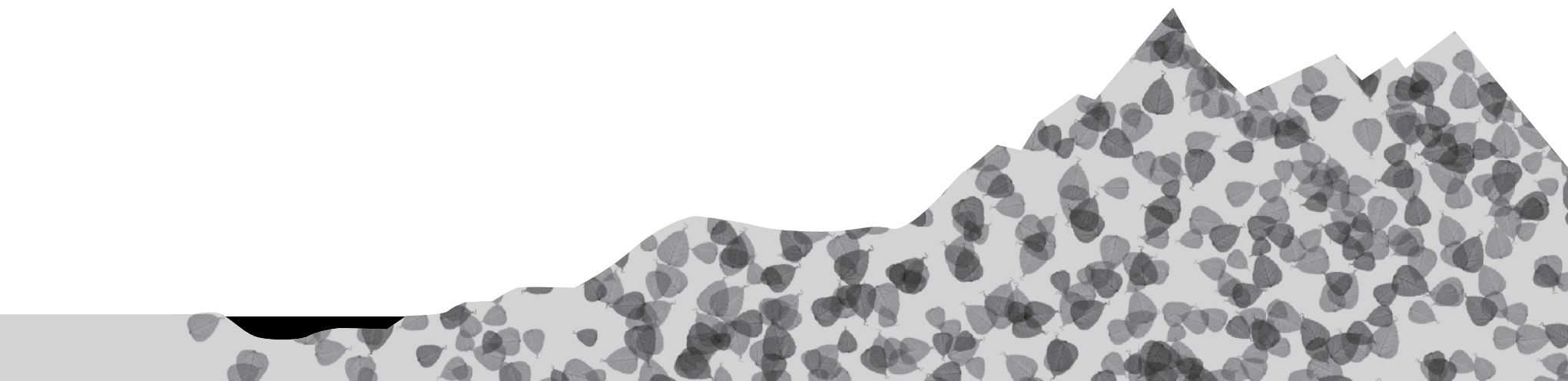
16. oktober
Mednarodni dan zaščite ozonskega plašča

3. oktober
Svetovni dan naravnega okolja

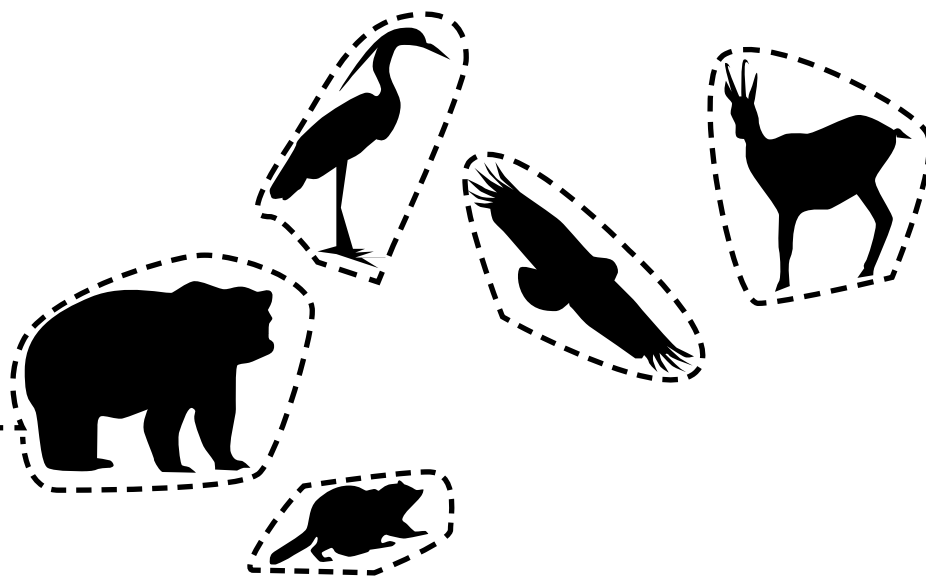
18. december
Mednarodni dan naravoslovcev

Spletne povezave

www.trajnostnirazvoj.si/
<http://www2.pms-lj.si/>
www.umanotera.org
www2.arnes.si/~sopjskal/ucna.htm
<http://life.notranjski-park.si/>
<http://ec.europa.eu/environment/youth>
<http://varujmookolje.si/>
<http://www.focus.si/>
<http://www.iisd.org/sd/>
<http://ec.europa.eu/environment/climat/kyoto.htm>

Izreži in prilepi: oblikuj prezeze tako, da bodo hiše imele urejene dostope z ulic. Kjer je to mogoče, k hiši prilepi vrt ali park.

Učenec spozna, da so gensko spremenjeni organizmi živi organizmi, katerih genski material (DNK) je bil spremenjen s postopki, ki potekajo drugače kot v naravi. Učenec pri tem spozna termine kot so: biotehnologija, genski inženiring, DNK, gen in sproščanje v naravo.

Biodiverziteteta

»Biodiverziteteto intuitivno najlažje dojamemo na nivoju vrste. Več ko je vrst, večja je biodiverziteteta. Hitro izumiranje vrst je tudi najbolj otipljiv kazalec poglobljanja biodiverzitetne krize. Naš sprehod skozi biodiverzitetno krizo torej začnimo na podobni točki, kjer je začel nastajati Boccacciev Dekameron, z razmišljanjem o obsegu smrti, ki ga povzročamo v biosferi. Koliko vrst izumre vsako leto?« (Kryštufek, Janžekovič, 1999:12)

Cilji

1. spoznavanje pojma in pomena biodiverzitetete;
2. spoznavanje krajinske pestrosti v Sloveniji;
3. razprava o učinkih zmanjševanja biodiverzitetete na ves planet;
4. spoznavanje možnih načinov za zaščito biotske raznovrstnosti.

Ključne besede

raznovrstnost, pestrost, krajinski tipi, habitat, ekosistem, negativni učinki, ukrepi za zaščito biotske raznovrstnosti

Osnovni koncepti

V Sloveniji imamo čudovito krajinsko raznovrstnost, od morja do alpskih gora in vinorodnih območij, od kmetijskih površin in gozdov do mokrišč. Vse te krajine so domovanje različnih vrst prostoživečih živali. Vendar

pa je mnogo živali, ptic in rastlin sedaj v nevarnosti, medtem ko so nekatere že v celoti izumrle. Ljudje tako s svojimi dejavnostmi spreminjamo tudi naravno okolje. Vse gradnje in ureditve so posegi v naravo, ki vplivajo na spremembe naravnega stanja reliefa, rastlinskega pokrova in živalskega okolja.

Zgled v evropskih prizadevanjih za ohranitev biotske raznovrstnosti je program Natura 2000 – mreža zaščitenih območij v Evropski uniji.

Didaktična priporočila

Biotska raznovrstnost že dolgo ni več samoumevna in pomeni več kot samo ohranjanje vrst, habitatov in naravnih rezervatov. V Sloveniji jo doživljamo ob prepoznavanju krajinske pestrosti. Glede na kmetijske in gozdarske rabe v preteklosti, so naši predniki ohranili bistvene poteze naravnih prvin. Vsako živo bitje nosi svoj genski zapis, ki je shranjen v obliki verige deoksiribonukleinske kisline (DNK). Genska pestrost nam zagotavlja delovanje življenja na vseh ravneh, od celice in osebka do ekosistemov in celotne biosfere. Prepletенost organizmov tvori ekosistem, ki se je razvijal z evolucijo življenja. Ekosistemsko ravnovesje pa ustvarja prav biotska raznovrstnost.

Za razumevanje tega dela si mora učenec nabirati znanje tudi na področjih kot so kemija, biologija, zgodovina ... Učenec naj v svojem razmišljanju in raziskovanju poskuša osvojiti pomen biodiverzitetete in ekosistemov. Zaveda naj se problema ogroženih vrst in kako lahko rastlinam in živalim pomagamo. Zaveda naj se, da nekaterih delov narave in njenih izdelkov ne moreš kupiti. Prav tako naj se zaveda, da z načrtovanjem v prostoru vplivamo na vzdrževanje biotske raznovrstnosti. V tem delu je pomembno izpostaviti naravo, njeno sestavo in nemoteno delovanje njenih prvin. Učenca navajamo na prepoznavanje dobrin v prostoru in okolju, ki so nujne za

Pomembni datumi

2. februar
Svetovni dan mokrišč

22. maj
Dan biotske raznovrstnosti

28. maj
Svetovni dan sonca

25. junij
Mednarodni dan barij

1. vikend v oktobru
Evropski dan opazovanja ptic

4. oktober
Svetovni dan varstva živali

10. november
Svetovni dan znanosti za mir in razvoj

Spletne povezave

www.biotskaraznovrstnost.si/
www.arso.gov.si
www.natura2000.gov.si
www.umanotera.org/
<http://www.arboretum-vp.si/>
<http://bds.biologija.org/>
<http://www.naravnadediscina.org/>
<http://dbs.biologija.org/>
<http://www.gea-on.net/>
<http://www2.pms-lj.si/>
<http://www.zveza-zeg.si/>

kakovostno življenje vseh uporabnikov: čist zrak in voda, zagotavljanje hrane, kuriva, gradbenih materialov, kisika, rodovitne prsti ... Hkrati pa narava s svojo pestrostjo ustvarja tudi druge pogoje za kakovostno življenje: stabilizira in blaži podnebje, zagotavlja zavetje, blaži poplave, suše, temperaturne ekstreme in moč vetra, omogoča sposobnost prilagajanja na spremembe itd. Učne naloge naj bodo vezane na naravni prostor, na območja Natura 2000. Učenci morajo osvojiti pomen biodiverzitete za življenje nas vseh.

Vprašanja

Koliko različnih vrst ptic, netopirjev, kač, medvedov poznam? So katere med njimi ogrožene? Zakaj? katerih vrst živali skoraj ni več v Sloveniji? Kako skrbimo za njih? Kaj pa rastline? Katere gojimo doma in nam ne samo lepšajo prostora? Poznam katere ogrožene vrste? Sem že slišal za izumiranje pragozda? Kje se to odvija in zakaj? Katere organizacije se borijo proti temu? Kaj je mogoče storiti, da bi zavarovali naravne sisteme?

Naloge

Učenci naj se naučijo prepoznati različne oblike življenja v prostoru, pomen prepletanja in sobivanja. Organizira se obisk različnih zbirk mikroorganizmov npr.: Mikrobiološka zbirka Kemijskega inštituta (MZKI), Kemijski inštitut Ljubljana; Zbirka industrijskih mikroorganizmov (ZIM), Oddelek za zootehniko BF; Zbirka anaerobnih bakterij, Oddelek za zootehniko BF; Mikoteka in herbarij Gozdarskega inštituta Slovenije, Gozdarski inštitut Slovenije. Učne naloge naj bodo vezane na raziskovanje značilnosti in pomena zbiranja podatkov o organizmih.

Obisk območja Natura 2000, za katerega se učenci sami pripravijo in ni strokovno voden, temveč je priprava na ogled naravnega habitata prepuščena lastnemu raziskovanju. Predpriprava in delitev nalog je pomembnejša kot pasivno

poslušanje podatkov. Spoznavanje Nature 2000 lahko poteka tudi preko spoznavanja podatkovnega okolja, dostopnega na svetovnem spletu. Šola lahko organizira natečaj za najboljši plakat na temo »Natura 2000 v moji okolici«. Na podlagi znanja iz podatkovne mreže Natura 2000 imajo učenci nalogo, da starim staršem predstavijo značilnosti v okolici svojega kraja. V šoli imajo na podlagi razgovora predstavitev. Šola tudi povabi stare starše, ki poznajo kakšne posebnosti in značilnosti okolja, na učno uro in delavnico v šoli.

V sklopu naravoslovnih dni na šoli organizirajo obisk Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Učenci izberejo »naj« predmet iz muzeja in se pripravijo na temo o kvaliteti življenja (plakat, referat, esej, kviz, razprava, likovni prispevek ipd.).

Med učnimi nalogami, ki jih šola spodbuja, je tudi ureditev okolice šole. Pri tem naj učenci raziskujejo katere vrste rastlin in živali se v neposredni okolici šole pojavljajo in na kakšen način. Pri učnih urah naj raziščejo na kakšen način je potrebno upoštevati načela raznovrstnosti npr. ali je glede na izumiranje tudi kač res pametno, da le-te nemoteno živijo v bližini šole? Učenci naj se preko takšnih nalog naučijo kritičnega razmišljanja o ravnovesju življenja v prostoru.

Prebivalstvo

»Demografska bomba je zdaj eksplodirala. Kaj bomo pili? Bomo imeli dovolj jesti? Kje bomo živeli? Kaj menijo strokovnjaki? Svetovno prebivalstvo šteje 6,8 milijarde ljudi, po demografskih projekcijah pa nas bo leta 2050 na Zemlji že 9,1 milijarde, od tega jih bo šest milijard živelo v Aziji in Afriki. A devet milijard nas bo le s pogojem, da rodnost pade na povprečno 1,8 otroka na Zemljanko. Evropska unija ima skoraj 500 milijonov prebivalcev, po projekcijah Eurostata bo leta 2050 tu živelo 506 milijonov ljudi. Slovenija z 2,2 milijona prebivalcev danes, bo po teh predvidevanjih leta 2050 imela 1,88 milijona ljudi.«

(Zgonik, <http://www.delo.si/clanek/113006>)

Cilji

1. spoznavanje stanja in razlike v družbah sveta;
2. spoznavati in razumeti napredek družbe;
3. spoznati in razumeti delovanje družbe;
4. razvijati medkulturni dialog in aktivno državljanstvo.

Ključne besede

socialne razlike, revščina, globalizacija, industrijska družba, postmoderna družba, informacijska družba, javne institucije, lokalne skupnosti, nevladne organizacije, politične organizacije, medkulturni dialog

Osnovni koncepti

V času po drugi svetovni vojni so se v razvitih družbah zahodnega sveta zgodile številne spremembe. Ena bistvenih sprememb v sodobnih družbah je tudi naraščanje mobilnosti, saj se je spremenil način življenja ljudi in način poslovanja. Številni ljudje se sedaj selijo iz mest na podeželje, od koder se nato dnevno vozijo nazaj v mesta na svoja delovna mesta, v šole ali po nakupih in drugih opravkih. Trenutni vzorci proizvodnje in porabe pa so močno odvisni od netrajnostne rasti cestnega in letalskega prometa.

Na področju trajnostnega razvoja je pomembno tudi mednarodno sodelovanje. Poleg državnih ustanov in vseh ravni oblasti se v mednarodne mreže povezujejo tudi lokalne skupnosti, zasebni in javni sektor, različne javne in zasebne ustanove, nevladne in druge organizacije, društva itd. Na državni in lokalni ravni se v mednarodne tokove vključujejo tudi ustanove in organizacije, pristojne za posamezna področja. Sem spadajo večstransko in dvostransko sodelovanje ter usklajevanje med državami, organizacijami in različnimi mednarodnimi telesi. Prav tako

se v različne mednarodne programe vključujejo izmenjava najboljših praks, stalni razvoj orodij in instrumentov za načrtovanje, upravljanje in izvajanje politik, kot so uporaba urbanističnih kazalnikov, razvoj človeških virov in institucionalni razvoj lastnih zmogljivosti.

Didaktična priporočila

V tem delu naj učenec razume pojme kot so: prebivalstvo, selitve, družbena geografija, gostote prebivalstva, popis prebivalstva, starostna piramida, umrljivost. Ob tem poglavju naj učenci povežejo med seboj nekatera osnovna vedenja o raznolikosti prebivalstva na svetu. V kombinaciji z različnimi nalogami, ki naj imajo značaj razumevanja medčloveških odnosov, naj se pogloblja in osvoji pojem »strpnosti« do sočloveka in do drugačnih. Pri izvajanju različnih nalog naj povežejo znanja iz preteklosti, kjer naj bo raziskovanje usmerjeno v proučevanje svetovnih migracij ljudstva. Učne naloge naj bodo v povezavi z znanjem starih staršev in lokalne skupnosti. Učenci se morajo naučiti, kaj pomeni raznolikost ljudstva. S preprostimi primeri naj se učenca usmerja, da je za dobro življenje v prostoru pomembna socialna strpnost in razumevanje drugih. Pomembno je, da učenci opazujejo dogajanje v svoji okolici. S tem jih učimo pozitivnega odnosa do soljudi.

Globalno učenje je vseživljenjski proces učenja in delovanja, ki poudarja soodvisnost in posameznikovo vpetost v globalno dogajanje. Pri tem je pomembno, da se učenec zaveda svetovne razsežnosti in raznolikosti. Pri vseh učnih aktivnostih je pomembno, da sodeluje v skupini v povezavi s svetom izven zidov šole: preko interneta v sodelovanju z mednarodnim okoljem, pri različnih razpravah in delavnicah v povezavi z lokalno skupnostjo ali pa z drugimi šolami, javnimi institucijami, društvi in združenji. S tem učenec osvoji komuniciranje in samostojno kritičnost.

Poglavje je namenjeno temu, da učenec razume razvoj družbe in razlike, krivice, napetosti in nevarnosti, ki se

Pomembni datumi

8. maj
Mednarodni dan rdečega križa

8. - 15. maj
Teden Rdečega križa

15. maj
Mednarodni dan družine

21. maj
Svetovni dan kulturne raznolikosti za dialog in razvoj

29. maj
Mednarodni dan ZN za ohranjanje miru

1. teden v juniju
Teden solidarnosti

3. julij
Mednarodni dan sodelovanja

11. julij
Svetovni dan prebivalstva

1. oktober
Svetovni dan starejših

1. teden v oktobru
Teden otroka

5. oktober
Svetovni dan učiteljev

6. oktober
Svetovni dan otroka

16. oktober
Svetovni dan hrane

17. oktober
Mednarodni dan boja proti revščini

24. oktober
Dan Združenih narodov

14.-22. november 2009
Teden globalnega učenja

16. november
Mednarodni dan strpnosti

20. november
Svetovni dan otroka – obletnica sprejetja
Konvencije o otrokovih pravicah

9. december
Dan miru

10. december
Dan človekovih pravic

11. december
Obletnica UNICEF-a

Spletne povezave
<http://www.tuditi.si/>
<http://www.un.org/>
www.milenijski-cilji.si
www.unaslovenia.org/
http://www.humanitas.si/hisa_svetov.php
<http://www.unicef.si/main/home.wlgt>
www.varuh-rs.si/
www.stat.si

odvijajo na svetu. V tem delu naj se učenci naučijo pomena odnosa do sočloveka. Spodbuja naj se komunikacija in samostojno raziskovanje. Učenec naj se pri učnem programu nauči pomena »vprašanj in odgovorov«. Pri komunikaciji z okolico naj igra aktivno govorno vlogo. Pri izvajanju raznih nalog naj poveže znanja iz preteklosti (zgodovina), kako so živeli nekoč in kako danes.

Vprašanja

V kakšnem družbenem okolju so živeli moji predniki? Kako se razlike kažejo danes? Ali takšne razlike opazim še danes? Kje na svetu? Kaj igra največjo vlogo pri razlikah, ki jih opazim? Ali se to pojavlja tudi v našem okolju? Kako? Ali sta lakota in podhranjenost med glavnimi vzroki za smrti v svetu? Zakaj imajo v nekaterih državah težave s pomanjkanjem hrane, ko pa imajo druge velike presežke, ki jih zavržejo? Zakaj ne smemo kršiti človekovih pravic?

Naloge

Šola naj se vključi v program tedna globalnega učenja. Preko te komunikacije naj se učenec nauči spoznavati vrstnike po svetu, njihove raznolikosti. Globalno učenje je vseživljenjski proces učenja in delovanja, ki poudarja soodvisnost in posameznikovo vpetost v globalno dogajanje. Učenci bodo raziskovali šolske sisteme in prehrabene navade vrstnikov po svetu. Poskušali bodo navezati stik z njimi s pomočjo elektronske pošte, spletnih klepetalnic in opravili intervjuje z njimi. Zbirali bodo informacije in jih uredili v spletni dokument za predstavitev na spletnih straneh šole.

Delavnica »Podaj roko revnemu« predstavi Organizacijo Združenih narodov in njena najpomembnejša področja delovanja, s posebnim poudarkom na Milenijskih razvojnih ciljeh. Učenci naj organizirajo razpravo na temo »Hrana - pravica ali privilegij?« ali pa okroglo mizo na temo prehranske varnosti / krize. Na okroglo mizo lahko povabijo različne strokovnjake, ki predstavijo svoje poglede na aktualno pro-

blematiko prehranske varnosti, ki v času globalne prehranske krize predstavlja vedno večji problem številnim ljudem, predvsem v državah v razvoju. Na vprašanja, povezana s prehransko varnostjo naj poskušajo odgovoriti z vidika človekovih pravic, pri čemer bodo še posebej izpostavili pravico do hrane kot način naslavljanja prehranske krize.

V šoli se organizira družboslovna ekskurzija, npr. ogled Centra za globalno učenje - hiše svetov, v prostorih Mestne knjižnice Ljubljana. Center deluje kot specializirana knjižnica za teme človekovih pravic, medkulturnega dialoga, aktivnega državljanstva, razvojnih politik, migracij, pravične trgovine, pogojev dela in trajnostnega razvoja.

Izvajajo naj se učne ure v obliki skupinskega dela. Nujen cilj oz. spoznanje kateremu naj učenci sledijo, je pomembnost prostovoljnega dela in pomoč drugim. V okviru teh učnih ur naj se razvija socialni vidik skupnosti, hkrati pa upoštevanje slehernega posameznika, urejanje odnosov med ljudmi, spoštovanje pravil in dogovorov. Pri učnih urah naj se oblikujejo manjše skupine, glavni poudarek je na dialogu, razgovoru, oblikovanju mnenj. Skupine naj pri svojem delu spoznavajo vsebine z neposrednimi izkušnjami v resničnih življenjskih okoliščinah, ob medijskih dogodkih ter biografijah navzočih in odsotnih oseb npr. obisk doma za ostarele in razgovor s posameznimi skupinami. V kolikor je v lokalni skupnosti možnost, naj se organizira povezovanje z izseljenci oz. delavci na začasnem delu v tujini.

Pomembne so tudi učne ure na temo raziskovanja pojma družina in skupnost - organizacija dramske igre na temo družina in njena prihodnost. Izhodišče za obravnavo teme naj bo realen dogodek ali neposredna izkušnja. Med učne ure v višjih razredih naj se vpelje tudi program učenja o rojstvu, načinih kontracepcije, spolnosti, umrljivosti ipd. Ob tem naj se organizira obisk lokalne porodnišnice in predavanje s strani strokovnjaka.

»V vsakodnevnem življenjskem ciklusu potrebujemo v neposredni bližini doma kraj igre predšolskih in mlajših šoolobveznih otrok, kraj za srečevanja, posedanje starejših. Ta lokus bo obeležen z ustreznim krajevnim simbolom (nekdanjo vaško lipo, kapelico, piazzeto, kioskom, ribnikom). Lokacija naštetih funkcij naj bo v disperzni pozidavi čim bolj središčna in po možnosti na poti do postajališča javnega prometa. V gostejši pozidavi je to središče sosedstva. Na podeželju oz. v vaški pozidavi je to jedro manjše vasi ali zaselka. Radij dostopnosti naj bo 300-500 metrov ali okoli 10 minut peš hoje.« (Pogačnik 2000: 35)

Cilji

1. spoznati vpliv posameznika in družbe na razvoj dejavnosti v prostoru;
2. izvajati različne oblike skupinskega in individualnega dela;
3. spoznati pomen vrednote, identitete, samobitnosti prostora;
4. prepoznavati zgradbo in elemente prostora;
5. razvijati kritičen odnos do prostora in sposobnost izražanja lastnega mnenja.

Ključne besede

posameznik, družba, dejavnosti, projektno delo, vrednota, vrednost, identiteta, fizične strukture, vključevanje javnosti, različni interesi v prostoru

Osnovni koncepti

Človek za vse svoje dejavnosti ne glede na to, ali potekajo na prostem ali v grajenih objektih, uporablja in zaseda prostor. Pri tem je zanimivo, da razsežnost prostora ni razvojno najpomembnejša značilnost. Na razvoj

dejavnosti v prostoru vpliva tudi plodnost zemljišč, vrsta podnebja, nosilnost tal in podobno. Zgodovina potrjuje, da je za razvojne učinke pomembno, kako družba ureja prostor. Z dobrim usklajevanjem rabe prostora in načrtovanjem razvoja na način, ki upošteva tudi potrebe narave in vplive na okolje, je razvojna pričakovanja možno uresničevati uspešneje.

Poleg tega prostor vedno ocenjujemo in ga vrednotimo po določenih merilih. Ta merila so bodisi skupna in se oblikujejo tako, da jih zaznava večina predstavnikov neke skupnosti, bodisi posamezna, ki temeljijo na predstavah posameznika. Kadar gre za skupna merila govorimo o vrednotah, ki jih želimo v prostoru ohranjati zaradi visoke pričevalne, naravne, ali druge vrednosti za širšo skupnost. Kadar pa govorimo o rabi prostora, možnosti razvoja ali umeščenosti v določen kontekst ustvarjenih in naravnih danosti, govorimo o vrednosti prostora.

S tovrstnim ali podobnim vrednotenjem prostora se je srečal že vsak, ki je kdaj na primer kupoval stanovanje in v skupini različnih možnosti tehtal med prednostmi in slabostmi. Zato je ima načrtovanje razvoja v prostoru v konceptu trajnostnega razvoja posebno vlogo. Prostor je kot končno omejen razvojni vir robni pogoj za sprejemanje vseh razvojnih odločitev, fizično stanje prostora pa je v uravnoteženem modelu skladnega gospodarskega, okoljskega in družbenega razvoja vedno pomembnejši kazalnik splošne blaginje in kakovosti bivanja.

Didaktična priporočila

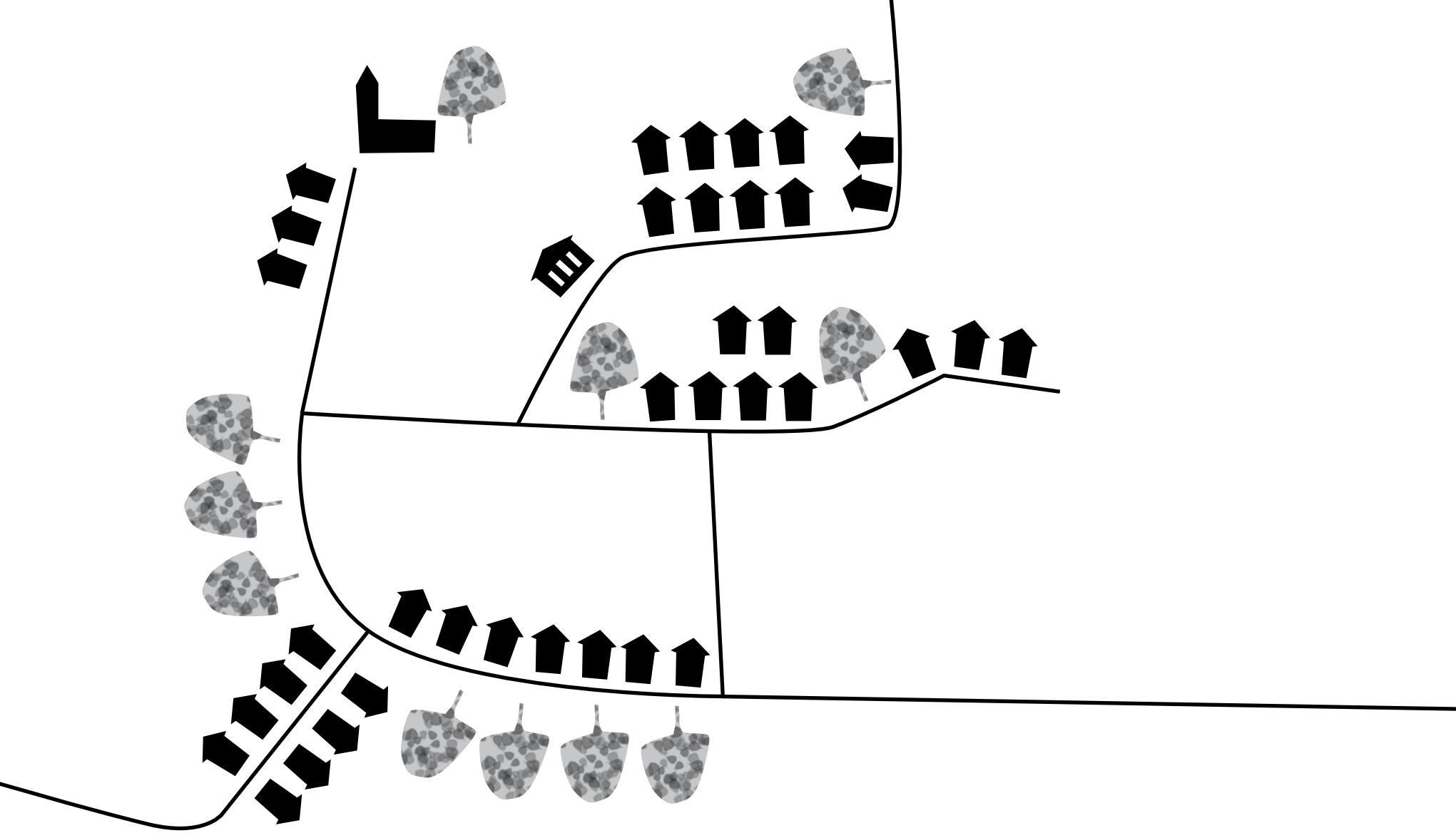
Ob tem poglavju naj se učenci izobrazijo o osnovnem pomenu razlikovanja med terminoma dejanska raba prostora in namenska (planska) raba prostora. Podrobneje se spoznajo s kartografskimi podatki in njihovo vlogo

Pomembni datumi

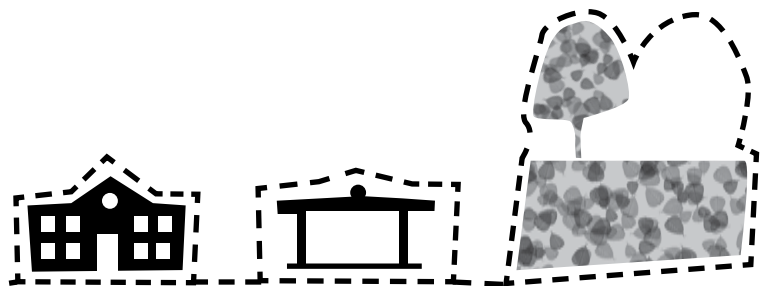
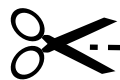
- 8. november
- Svetovni dan urbanizma

Spletne povezave

- <http://e-prostor.gov.si/>
- <http://giskds.situla.org/giskd/>
- <http://www.geoprostor.net/PisoPortal>
- <http://www.obcina-ig.si/>
- <http://earth.google.com/>
- http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso
- http://www.kam.si/slovenske_obcine.html
- <http://www.rkg.gov.si/GERK/viewer.jsp>

V tem mestu bodo zgradili solo in avtobusno postajo ter uredili park.
Izreži in prilepi jih tja, kamor misliš, da je najbolj prav.

v vsakdanjem življenju. Med njimi naj navedemo samo nekatere: aerofotografije, digitalni model višin, državni koordinatni sistem, evidenca državne meje, evidenca trga nepremičnin, kataster stavb, ortofoto, register prostorskih enot, register zemljepisnih imen, topografski podatki in karte, zbirni kataster gospodarske javne infrastrukture, zemljiški kataster idr. (<http://e-prostor.gov.si/>). Hkrati se spoznajo z nekaterimi strokovnimi področji, ki so vezana na te dejavnosti: geodezija, prostorsko planiranje, urbanizem, arhitektura, geografija, krajinska arhitektura ... Pri izvajanju raznih nalog jim hkrati razlagamo v kakšni odvisnosti je načrtovanje rabe prostora, kaj pomenijo obstoječe dejavnosti v prostoru in kako načrtujemo razvoj mesta, naselja, širše okolice ipd. Razvoj tehnologije omogoča pregled nad obširnimi podatkovnimi bazami na internetu (glej spletni povezavi). Učne naloge naj ne bodo vezane le na današnje stanje v prostoru, temveč tudi na kaj je bilo v preteklosti. Pri tem je pomembno povezovanje s področjem zgodovine oz. razlago rabe iz franciscejskega katastra (<http://giskds.situla.org/giskd/>). Učenci morajo osvojiti uporabnost obstoječih podatkov in njihov pomen za življenje. S preprostimi primeri pokažite, kje se najdejo podatki o svojem okolju, naselju, ulici, mestu. S tem jih učimo uporabnosti zemljevidov in podatkov ter načinov razmišljanja o prostorskem načrtovanju. Hkrati je pomembno, da poglobi znanje osnov v prostoru kot so orientacija, lokacija, merilo, osončenost ipd.

Vprašanja

Kje v prostoru Slovenije leži vaša občina? Na katere sosednje občine meji? Kolikšno površino ozemlja obsega? Katere naselje je občinsko središče? V katere pokrajine spada območje občine? Kakšen je relief v občini, kaj daje občini značilno podobo? Ali ima občina veliko gozdnih površin, imenuj gozdove? Kaj predstavlja primarna raba tal? Kje se naselja širijo? Katere dejavnosti v prostoru prepoznaš?

Naloge

Področje razvoja dejavnosti v prostoru in raba površin sta zelo kompleksni področji. Osnovne naloge oz. učne vsebine se nanašajo na razumevanje podatkov v prostoru. Učenec naj s pomočjo interneta razišče različne vsebine (odvisno od stopnje) in pripravi nastop o svojem kraju. V kolikor ima šola možnost, je za učence najbolje, da se organizira obisk Oddelka za okolje in prostor na občini. Strokovnjak s področja uporabe podatkovne baze naj jim pokaže delovanje sistema GIS in razloži, zakaj je uporaben, kako deluje in kaj so vsi podatki, ki so tam shranjeni. Prav tako je za razlago podatkov za spodaj navedene internetne povezave najbolje organizirati učni dan s predavanji in različnimi učnimi nalogami, ki se izvedejo na temo. Učni dan naj se organizira v smislu procesa načrtovanja prostora: pregled podatkov, analiza prostora, anketa med ljudmi, oblikovanje ideje razvoja, javna predstavitev, kritika udeležencev, priprava odgovorov, zaključna razprava, oblikovanje objave. Pri tem je nujna pomoč strokovnjaka s področja prostorskega načrtovanja in povezava z lokalno skupnostjo. V okviru učnih nalog naj se učenci oz. dijaki spoznajo tudi z aktivnostmi civilnih iniciativ. V kolikor je možno, se na šoli organizira predavanje predstavnika lokalne civilne iniciative ali organizira obisk sedeža civilne iniciative in ogled problemov v samem prostoru.

Stanovanja

Izjavo »stanovanje je stroj za prebivanje« zasledimo že l. 1853 pri arhitektu Adolphu Lanceu: »Hiša je instrument, stroj, ki služi človeku ne samo kot zatočišče, ki se kolikor mogoče uklanja vsem njegovim potrebam, marveč mora podpirati tudi njegovo aktivnost in množiti produkte njegovega dela. Industrijske konstrukcije, uradi in tovarne vseh vrst so s tega stališča skoraj dovršeni in posnemanja vredni modeli.« (Zlodre 1984:54)

Pomembni datumi

6. oktober
Svetovni dan bivalnega okolja

Cilji

1. spoznati razliko med potrebo po stanovanju in kakovostjo bivanja;
2. razlikovati med različnimi tipi stanovanjske gradnje;
3. spoznati dejavnike, ki vplivajo na stanovanjsko gradnjo;
4. razpravljati o različnih načinih bivanja.

Ključne besede

kakovost bivanja, enodružinska gradnja, večstanovanjska (blokovna) gradnja, prebivalstvena slika, razpoložljiva delovna mesta, infrastrukturna opremljenost, dostopnost do javnih storitev, opremljenost in bližina zelenih površin, želje in potrebe posameznikov

Osnovni koncepti

V stanovanju preživimo velik del svojega življenja, zato je zelo pomembno kje in kako živimo. Tega se zavedajo tudi prostorski načrtovalci, arhitekti in krajinski arhitekti, ki v večini primerov načrtujejo in oblikujejo stanovanja in njihovo okolico. Vendar je kljub množici predpisov, ki jih je pri tem treba upoštevati, gradnja stanovanj v zelo veliki meri prepuščena trgu, kar vpliva na kakovost novogradenj, na arhitekturo mest in kakovost kulturne krajine.

Površine za stanovanja med vsemi urbanimi dejavnostmi zavzemajo največje površine v naseljih, celo 60 in več odstotkov. Sama stanovanja so lahko zelo različna glede na tip objekta (hiša, večstanovanjski objekt ...) in velikost zemljišča, na katerem stojijo, velikost samega stanovanja (garsonjera, enosobno, večsobno stanovanje, podstrešno stanovanje ...), ceno, lastništvo (lastniško ali najemniško stanovanje), namen (socialna, varovana stanovanja, stanovanja za ljudi s posebnimi potrebami ...) ter bližino drugih dejavnosti v prostoru (trgovina, šola ...).

Vsi ti dejavniki pomembno vplivajo na kakovost stanovanj in njihove okolice, s tem pa tudi na kakovost bivanja. Glede na to, da večina stanovanj v prostoru že obstaja, je treba z vidika kakovosti in varnosti skrbeti tudi za njihovo vzdrževanje in prenovo.

Didaktična priporočila

Ob tem poglavju naj učenci spoznajo razliko med potrebo po stanovanju in kakovostjo stanovanja. Izobrazijo se o različnih oblikah stanovanjskih enot: stanovanje, blok, stolpnica, enodružinska hiša, vrstna hiša, atrijska hiša ipd. Spoznajo se tudi s posebnimi oblikami stanovanjskih enot: varovana stanovanja, domovi za ostarele ipd. Podrobneje se spoznajo tudi z materiali, ki jih uporabljamo za gradnjo stanovanjskih objektov. Hkrati jih navajamo na razlikovanje osebnih želja (vloga posameznika pri oblikovanju svojega bivalnega okolja) in želja družbe ter širše okolice (odnos do sosedov). Na nevsiljiv način vnašamo v učne naloge pomen enovitosti kulturne krajine in identitete oz. podobe naselij. Spoznajo se tudi z nekaterimi strokovnimi področji, ki so vezani na te dejavnosti: geodezija, arhitektura, krajinska arhitektura, gradbeništvo... Pri izvajanju raznih nalog jim hkrati razlagamo zakaj je pomembno spoštovanje določenih načel organizacije prostora, kaj je dobro bivalno okolje ter učinkovita raba energije. Učenec naj v tem delu nadgradi in poveže znanje glede trajnostnih rab energije ter pomena energetske izkaznice za stavbe. Učne naloge naj bodo vezane tako na sodobne primere stanovanjskih objektov kot tudi na tradicionalno arhitekturo. Učenci morajo osvojiti osnovni način organizacije stanovanjske enote in glavna načela: dostopnost, orientacija prostorov, osvetlitev, napeljava, konstrukcija, materiali.

Vprašanja

Kakšne so bivalne navade moje družine, sorodnikov, sosedov, sošolcev? Kakšne so moje predstave o

Spletne povezave

www.stanovanjskisklad-rs.si/
www.nepremicnine.net/
www.energijadoma.si/
www.sustainable-homes.org.au/
www.mop.gov.si/si/...za_prostor/sektor_za_stanovanja
<http://www.gi-zrmk.si/>

stanovanju, hiši, bloku, stolpnici? V kakšnem objektu živim? V kakšnem bi rad nekoč živel? Ali bo ta oblika skladna z načeli trajnosti in varstva okolja? Kakšne so sodobne oblike gradnje? Kaj mi pomeni termin tradicionalna arhitektura? Iz kakšnih objektov je sestavljeno moje okolje? Ali poznam kakšne primere novogradenj, dobrih in slabih? Zakaj jih ocenjujem tako?

Naloge

Za učence je pomembno, da se naučijo kaj pomeni kakovost bivanja in s čim jo lahko izboljšamo. Tako naj v okviru učnih ur spoznajo kaj so različni možni načini ogrevanja stanovanj, kaj pomeni osvetlitev prostorov in zakaj je naravna svetloba za bivanje pomembna, kako smiselno ravnamo z različnimi napeljavami v stanovanju in kaj s tem prispevamo za trajnostni razvoj prostora. Večji poudarek naj bo na odnosih med ljudmi, ki se razvijajo v različnih oblikah bivališč. Spoznajo naj različne oblike stanovanj oz. bivališč: hiša, dvojček, vila, vrstne hiše, atrijske hiše, blokovska gradnja, večstanovajska gradnja.

Pomembna naloga je tudi spoznavanje različnih materialov, ki jih uporabljamo pri gradnji stanovanj, kakšne so posamezne faze gradnje in kaj se v posamezni dokončuje. Pri tem se lahko povežejo z različnimi podjetji in organizirajo ogled proizvodnje gradbenega materiala. To je hkrati dobra učna ura o spoznavanju materialov, njihovih zgradb, značilnosti, vzorcev, barv ipd. Spoznajo naj tudi pomen nizkoenergijske gradnje in katere tehnologije vplivajo na to. Pri tem se lahko organizira ogled kakšnega objekta v okolici, ki je bil izgrajen po teh načelih. Povežejo se lahko z lokalno skupnostjo in povabijo župana občine, ki jim lahko razloži kakšna je njegova strategija izgradnje stanovanj. Prav tako lahko na učno uro v šolo povabijo arhitekta, ki jim razloži kaj pomeni kakovost bivanja v stanovanju; gradbenika, ki jim razloži kakšen je proces izgradnje objekta; občinskega

delavca, ki jim razloži kako se pripravi prazen prostor za gradnjo; razne tehnologe, dekoraterje ipd.

V okviru delavnic in likovnega dela lahko učenci izdelajo plakat na temo »Moje stanovanje prihodnosti« ali »Moja hiša« ter podobne vsebine. Učenci prav tako lahko v razredu organizirajo prostor stanovanja in hkrati organizirajo igro družine ter soseščine. Na podoben način lahko iz majhnih kock ipd. materialov sestavijo svoje mesto, s pomočjo strokovnjakov izdelajo model svoje okolice ipd.

V povezavi s tradicijo lahko s pomočjo starejših občanov spoznavajo oblike stanovanj iz preteklosti. Poskušajo razumeti, kaj je bila osnova za bivanje in kaj vse so danes elementi, ki bogatijo naše stanovniško bivalno okolje, niso pa nujno potrebni za življenje. Obiščejo lahko kakšen muzej na prostem v okolici, npr. Kočevski rog »Baza 20« in na ta način spoznavajo tudi oblike posebnih bivalnih enot iz preteklosti. Pomembno je, da spoznajo tudi oblike stanovanj oz. bivalnih enot iz drugih okolij na svetu in kakšne so razlike pri tem. Pri tem se povežejo z dobrodelno organizacijo ali osebo, ki je bila v tovrstnem okolju, ki jim pripravi predavanje o bivanju na drugih celinah.

Kot del učnih nalog se spoznajo tudi z nepremičninskim trgom in pomenom trgovanja s stanovanji. Pri učni uri na to temo si ogledajo različne internet strani, ki prodajajo stanovanja.

Industrija

»Za doseganje in ohranjanje konkurenčnosti podjetij postaja trajnostni razvoj vse pomembnejši dejavnik, zato morajo vlade z uporabo ustreznih instrumentov politike spodbujati inovacije, ki so povezane z njim.« (Prešern, 2001)

Pomembni datumi

1. maj
Praznik dela

14. oktober
Svetovni dan standardizacije

Cilji

1. razumeti razvoj industrije skozi čas;
2. spoznati različne oblike industrije in njihov vpliv na okolje;
3. razumeti potrebe industrije in njen pomen za razvoj posameznega območja;
4. razpravljati o prednostih in slabostih industrije na določenem območju.

Ključne besede

industrijska revolucija, postmoderna družba, informacijska družba, čista industrija, razpoložljivost površin, bližina prometnic, delovna sila, infrastrukturna opremljenost, razvoj delovnih mest, razvoj infrastrukture in drugih dejavnosti, negativni vplivi na okolje

Osnovni koncepti

Gospodarstvo, katerega ključni element je industrija, je med najpomembnejšimi elementi trajnostnega prostorskega razvoja. Zagotavlja delovna mesta in s tem pripomore k razvoju posameznega območja. Vendar se pri tem pojavljajo tudi težave, saj so različne dejavnosti (stanovanja, trgovina, upravne dejavnosti, delovna mesta, šport in rekreacija ...) v prostoru pogosto razvrščene neuravnoteženo, kar se odraža v vse obsežnejših vsakodnevnih migracijah.

Industrija je začela svoj skokoviti razvoj v obdobju po industrijski revoluciji, še posebej pa po drugi svetovni vojni. Za svojo dejavnost je potrebovala vedno več prostora, ki je moral biti dobro prometno dostopen in blizu proizvodnim surovinam. Tako so začele nastajati tako imenovane industrijske cone. V današnji dobi informacijskih družb, industrija lokacijsko ni več tako odvisna od bližine surovin, zato pa toliko bolj od hitrih prometnih in optičnih povezav. Razvoj novih površin za

gospodarske dejavnosti je zato treba skrbno načrtovati ter pri tem izkoriščati tudi opuščena in razvrednotena območja, predvsem pa upoštevati vplive na okolje in podnebne spremembe ter zagotoviti učinkovito rabo obnovljivih virov energije.

Didaktična priporočila

Ob razmišljanju o industrijski dejavnosti je pomembno, da se učenec zaveda obremenitve prostora, ki ni vezana samo na objekt, temveč na proces dela, mobilnost uslužbencev, transport blaga in dobrin, poslovanje ipd. Velik problem ob propadu industrije predstavlja prestrukturiranje le-te v nove dejavnosti ali pa odstranitev iz prostora. Pri vseh učnih aktivnostih je pomembno, da se učenci naučijo organizacije delovne skupine. Poglavje je namenjeno temu, da učenec razume pomen industrije za razvoj družbe in probleme, ki jih takšna dejavnost v prostoru ustvarja. Hkrati naj se raziskuje pomen industrije v preteklosti, v obdobju po 2. svetovni vojni ter vloga industrije v današnjem času. V tem delu naj se učenci naučijo različnih poklicev, povezanih z industrijo in različnih oblik industrijskih dejavnosti. Učenec naj se pri učnem programu nauči pomena »čista proizvodnja«. Učne naloge naj bodo v povezavi z izkušnjami staršev in starih staršev ter raznih inštitucij in podjetij. Pomembno je, da učenec osvoji pomen industrije za razvoj našega okolja. S tem učenec osvoji možnosti, ki jih ponujajo različni poklici in dejavnosti ter pomen znanosti za razvoj inovacij.

Vprašanja

Katere industrijske objekte poznam v moji okolici? Kako veliki so? Ali delujejo okolju prijazno? Za katera podjetja sem slišal preko medijev, pa bi jih uvrstil med industrijo? Kje so tovrstne dejavnosti postavljene v prostoru? Kaj vse potrebujem za delovanje takšnega kompleksa? Kakšno vlogo ima pri tem razvoj znanosti, inovacij? Na kateri strani bi raje bil – delavec v industriji ali inovator?

Spletne povezave

<http://www.gzs.si/slo/>
<http://www.kupujemslovensko.si/>
<http://www.sloexport.si/>
<http://pravniportal.gzs.si/slo/>

Naloge

Učenci naj raziščejo primere industrijske dejavnosti iz svojega okolja. Obiščejo naj tovarno, industrijski obrat, industrijsko cono ipd. in popišejo uporabo površin in drugega, ki je nujno potrebno za delovanje takšnega kompleksa - parkirišča, tovornjaki, surovine, skladišča ... V višjih razredih in srednjih šolah lahko raziščejo odnos industrijske dejavnosti do okolja in onesnaževanja. Kaj se v resnici skriva za reklamiranjem »okolju prijazno« - ali je avtomobil na dizelski pogon res okolju prijazen? Ali spodbujanje za nakup računalnika z reklamiranjem »zelenih« Windows7 lahko vključimo v kategorijo okolju prijazno? S podobnimi kritičnimi razmišljanji naj ovrednotijo reklamo industrijskega proizvoda.

Pri raziskovanju industrije kot dejavnosti se srečajo učenci tudi s socialnimi vprašanji, kot so zaposlovanje, socialna varnost, delovna doba, pokojnine ipd. V učni nalogi naj raziščejo pomen teh vsebin za njihove odločitve o delovnem zanimanju. Pri tem naj si pomagajo z analizo sodobnih dogodkov s področja delovanja industrijskih dejavnosti v Sloveniji.

Obrt

»Obrtna dejavnost je tista, za katero veljajo naslednje značilnosti: da gre za proizvodno ali storitveno dejavnost na podlagi individualnih naročil, da se opravlja proizvodnja le v majhnih serijah ter da serijska proizvodnja ne obsega pretežnega dela dejavnosti, da se uporabljajo stroji, orodja in tehnične naprave, in da nimajo značilnosti tekočih trakov ali avtomatiziranega delovnega procesa«. (Obrtni zakon 2004)

Cilji

1. spoznati pomen obrtnih dejavnosti za razvoj identitete

in samobitnosti posameznega območja;

2. razumeti obrt in njene potrebe v prostoru nekoč in danes;

3. spoznati različne vrste obrti in sodobne trende v razvoju obrti;

4. razpravljati o potrebah obrti v prostoru ter njenih vplivih na okolje in družbeno življenje.

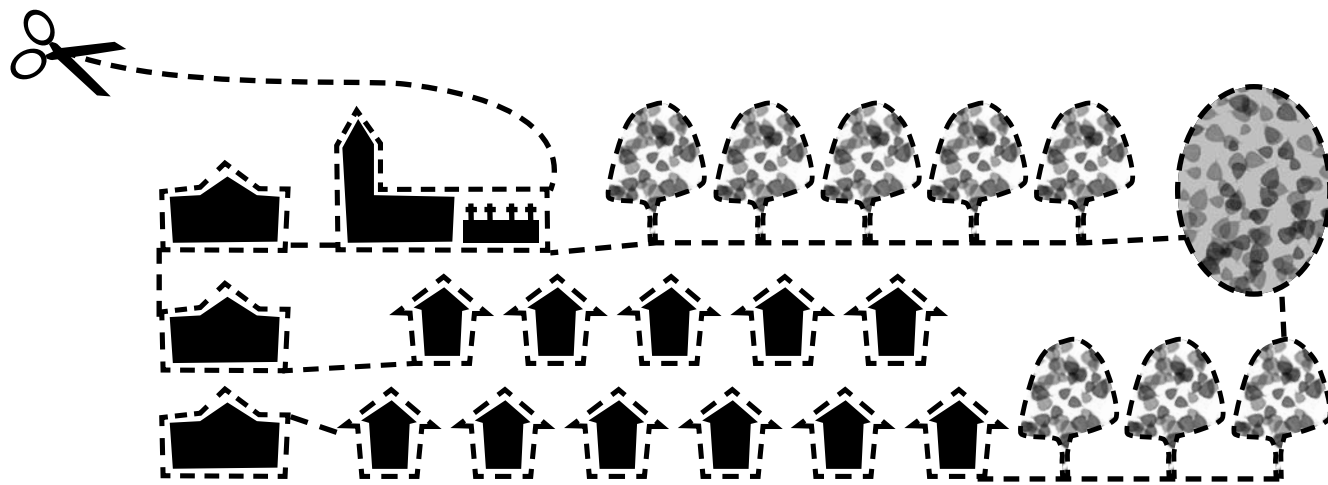
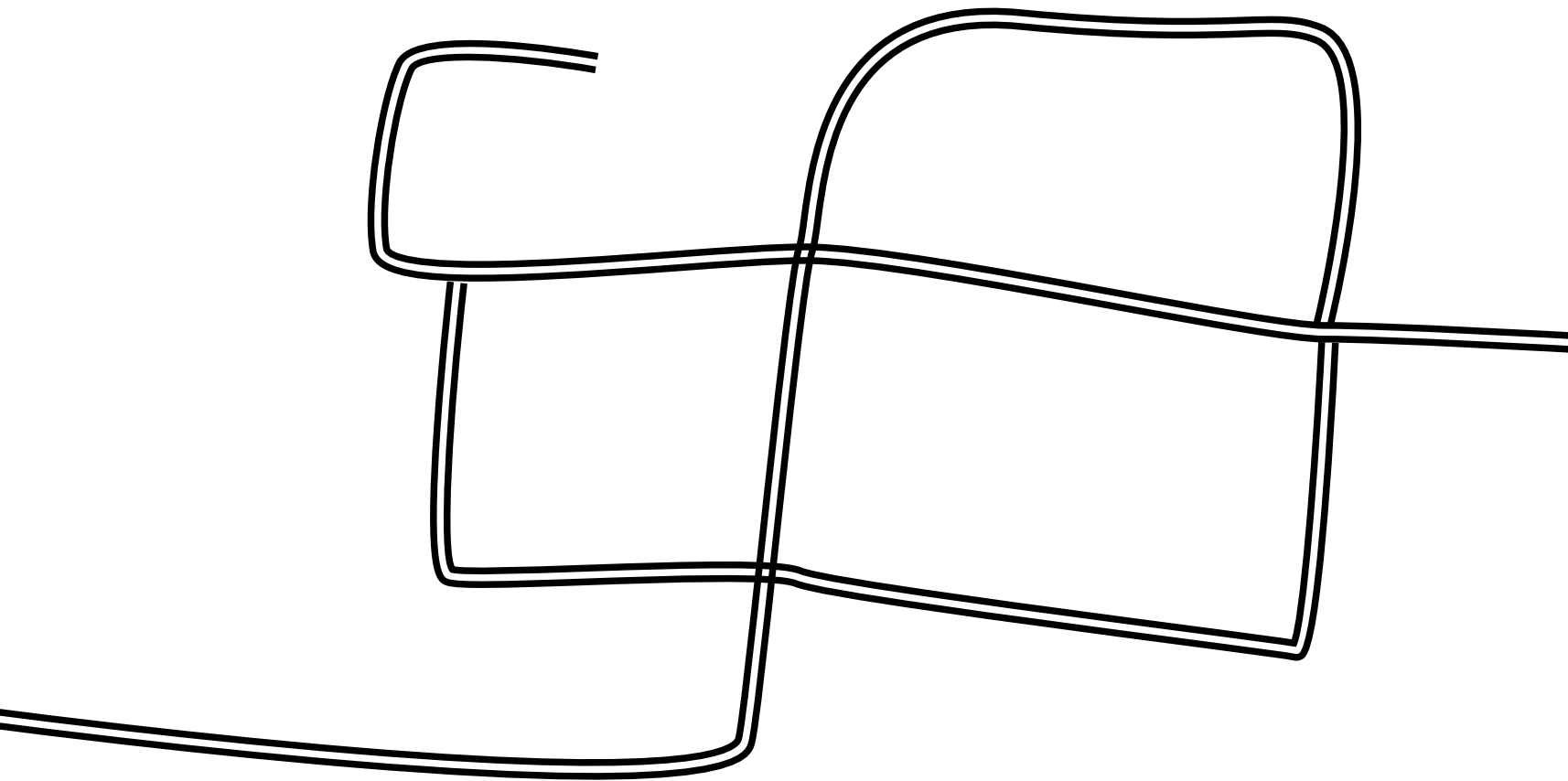
Ključne besede

tradicija, prenos znanja, obrtna cona, območje malega gospodarstva, domača obrt, umetnostna obrt, zeleni IKT, opremljenost prostora, lokacija

Osnovni koncepti

Pojem obrti je povezan s tradicijo. Označeval naj bi domačo delavnost, ročno delo. V vseh starejših obdobjih sta bila kraj bivanja in kraj dela zato tesno povezana, pogosto blizu skupaj, celo v isti zgradbi. Obrtne delavnice so se nahajale v pritličjih meščanskih hiš.

Danes pa pod pojmom obrt razumemo podjetniško dejavnost in ne samo predmetov, ki jih ljudje izdelujejo na svojih domovih in v domačih delavnicah. V tovrstni obliki imamo danes razne obrti, ki se pojavljajo v obliki »dela na domu«. Vendar so te dejavnosti sedaj organizirane v tako imenovanih obrtnih conah oz. območjih malega gospodarstva. Povezanost med krajem bivanja in delom pa je kljub temu še vedno prisotna. Kadar gre za dejavnosti, ki nimajo negativnih vplivov na okolje, so v teh območjih tudi stanovanjske hiše obrtnikov oz malih podjetnikov. Domača obrt tudi danes še vedno temelji na tradiciji in prenosu znanja preko generacij. Kljub temu sodobna obrt sledi tudi tehnološkimi trendom. Na ta način se je razvil »zeleni IKT«. Njegov cilj je narediti proizvodnjo, uporabo in uničevanje računalnikov ter druge informacijske in komunikacijske opreme bolj varčne in manj škodljive za naravo. Podjetja z »zelenim načrtom« kot vodilni motiv za svojo ekološko osveščenost omenjajo zmanjšanje

Na sliki je cesta. Izreži in prilepi stavbe, drevje in zelenico tako, da narediš mesto, v katerem bi živel.

operativnih stroškov, povezanih z energijo, na drugem znižanje drugih stroškov (predvsem vzdrževanja opreme in plač delavcev), na tretjem pa skrb za naravo.

Didaktična priporočila

Pri učnih nalogah se učenec sreča s prostorskim pojavom obrti, ki obsega skoraj vsak objekt v prostoru, od dopolnilne, popoldanske obrti, delavnice, frizerskega salona do računalniškega servisa ipd. Za razliko od industrije je torej obrt kot dejavnost mnogo težje definirati v prostoru, oz. je mnogo bolj fleksibilna. Termin, s katerim se bodo srečali, pa ne označuje tovrstnega pojava, je obrtna cona. Poglavje je namenjeno temu, da učenec razume razliko med obrtjo in industrijo ter pomen razvoja obeh v prostoru. Hkrati naj raziskujejo oblike obrti v preteklosti in prenos tega znanja v današnji čas preko termina »domača in umetnostna obrt«. V tem delu naj se učenci naučijo spremembe in razlike med tradicionalno in sodobno obrtjo. Učne naloge naj bodo v povezavi z značilnostmi lokalne skupnosti (prenos znanja). Učenec naj osvoji pomen obrti v našem prostoru in njegovo razpršenost v naseljih. Spozna naj tudi možnosti in oblike ustanavljanja malih podjetij.

Vprašanja

Katere tradicionalne obrti in delavnice poznam v moji okolici? Ali še obstajajo? Ali so se spremenile in na kakšen način? Poznam katero domačo obrt? Kaj pomeni »zeleni IKT«? Poznam kakšen tovrsten izdelek? Katere obrti najdem v mojem kraju, v bližini šole? Katera od naštetih je najbolj zanimiva? Naj jo opišem!

Naloge

Učenci naj raziščejo primere domače obrti kot oblike dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Hkrati ugotavljajo razlike kmečke dejavnosti iz preteklosti in sodobne

oblike kmetovanja (kmet postaja podjetnik in ne več samo obdelovalec zemlje). Obiščejo naj obrtni sejem in opravijo razgovore z nekaterimi podjetji, izberejo naj mala podjetja. Vsaka skupina izbere eno podjetje in z njim opravi razgovor na temo delovanja obrti: koliko je zaposlenih, kaj pridelujejo, kam prodajajo, kje imajo delavnice, koliko so velike, kaj jim ni všeč v prostoru ... Poudarek je predvsem na tem, kako bi izboljšali odnos obrt – prostor – načrtovanje.

S pomočjo interneta opravijo učenci učno nalogo na temo »zeleni IKT« - raziščejo katere produkte poznajo (ekotip-kovnica Fujitsu KBPC PX Eco je npr. namesto iz plastike izdelana iz biorazgradljivih materialov), kateri so jim zanimivi in zakaj. Raziščejo naj tudi katera obrtniška orodja, naprave, surovine in gradiva poznajo oz. pripravijo razstavo starih elementov na to temo. Učna ura naj bo namenjena tudi spoznavanju neposredne in posredne prodaje izdelkov.

Trgovina

»Današnje nakupovanje ni več plod racionalnih eksistenčnih potreb, temveč se transformira v nakupovanje posameznika z doživetjem, zabavo in preživljanjem prostega časa kot neke socialne izkušnje.« (Martinek 2007)

Cilji

1. spoznati vplive nakupovalnih navad na druge ljudi in okolje;
2. spoznati razsežnosti nakupovalnih centrov in njihovih potreb po prostoru;
3. razumeti vpliv velikih nakupovalnih centrov na razvoj starih mestnih jeder.

Ključne besede

nakupovalne navade in potrebe, trgovine, parkirišča, skladišča, spremljajoče dejavnosti, vrednota, vrednost,

Pomembni datumi

1. maj
Praznik dela

14. oktober
Svetovni dan standardizacije

Spletne povezave

<http://www.ozs.si/>
<http://www.podjetnik.si/>
<http://www.karticaobrtnik.si/>
<http://www.matejinacipka.si/obrt.html>

Pomembni datumi

21. november
Svetovni dan televizije

24. november
Dan brez nakupov (Buy nothing day)

identiteta, praznjenje starih mestnih jeder, opuščanje javnega potniškega prometa

Osnovni koncepti

Vsakdo ima potrebo po nakupovanju osnovnih živil in drugih dobrin. Kako in kje nakupujemo pa je zelo odvisno od trenutnih trendov in nakupovalnih vzorcev, ki se oblikujejo v družbi. Naša odločitev o tem ima vpliv tako na okolje kot tudi na druge ljudi. Pretekle izkušnje nas učijo, da so bile odločitve pogosto napačne, saj so na ta način zrasla števila nakupovalna središča, ki so trajno spremenila rabo prostora in povzročila propad starih mestnih jeder.

V današnjem času se trgovine spet načrtujejo v obstoječih mestnih središčih, s čimer zmanjšamo tudi potrebe po voznih z avtomobili in ponovno povečujemo privlačnost za pešačenje ali kolesarjenje. Na ta način ponovno oživljamo mestna središča in ustvarjamo skupnosti s trajnostno naravnanim življenjskim slogom. S tem se spreminjajo tudi nakupovalne navade. Ljudje vse bolj nakupujejo v trgovinah z varnimi in zdravimi živili.

Didaktična priporočila

Učenec naj se pri svojih učnih nalogah sreča s problemom izumiranja mestnih središč na račun organizacije trgovskih centrov. Pri raziskovanju tega pojava naj ugotavlja, kakšne so razlike med lokacijama v prostoru. Ob tem poglavju naj se učenec nauči prepoznavati negativne vidike potrošnje in trošenja dobrin. Nauči naj se racionalnosti razdelitve dnevnih aktivnosti in analizira naj negativne posledice uporabe trgovskih centrov kot zamenjave za rekreacijske in parkovne površine. Učenec naj znanje iz predhodnih poglavij (predvsem področje gospodarstva) razume v povezavi industrija – obrt – trgovina. Učne naloge naj bodo vezane na raziskovanje oblik pojavnosti trgovin v prostoru. Učenci morajo osvojiti pomen trgovine s

širšega vidika razvoja gospodarstva in povezovanja vseh dejavnosti v prostoru.

Vprašanja

Kakšne trgovine poznam? Kolikokrat na dan, v tednu, v mesecu jih uporabljam? Kaj mi pomeni Dan brez nakupov? Kako vplivajo name reklame na televiziji, internetu, v tiskani obliki? Kaj najraje nakupujem jaz, moji starši, stari starši, sosede? Koliko trgovine vplivajo na moje dejavnosti v dnevu in na dejavnosti naše družine? Katere so dejavnosti, ki spremljajo trgovine?

Naloge

Za učence bi bilo zelo koristno, če bi v učni program vključili tudi obisk trgovskega centra skupaj s pedagoškim osebjem in izvedli učno uro o obnašanju v trgovini, o nakupovanju, potrošnji, zapravljanju časa in denarja. Ob zaključku bi vsak učenec moral sam opredeliti kako vplivajo obiski trgovin na zmanjševanje socialnih stikov z vrstniki, sosedi, znanci ipd. Razmisliti bi morali tudi o načinu komunikacije v trgovini med uslužbenci in potrošniki. Pomembno učno uro na to temo bi lahko izvedli skupaj s starejšimi krajanji, ki bi razložili kaj iz preteklosti so nadomestile trgovine.

Podobno kot v prejšnjih poglavjih, bi tudi v tem delu raziskali način postavljanja trgovin v prostor. Koliko so ti objekti veliki, iz katerih materialov so in ali imajo svojo posebno podobo, torej področje fizične pojavnosti objektov. Učna ura, ki bi nadgradila znanje celotnega sklopa urejanja prostor bi bila izvedba delavnice na temo »Moja naj... trgovina« in sicer v dveh fazah. V prvi bi učenci narisali, opisali, predstavili in poslikali izbrano trgovino. V drugi fazi pa bi isto trgovino preoblikovali po načelih trajnosti, ki so jih spoznali.

Spletne povezave

<http://www.trgovine.net/>
www.wto.org/
www.finance.si/
www.btc-city.com/
www.slovenia.info/
www.citypark.si/

Promet

»Izguba časa v prometu in s tem nastali stroški so vse večji. Za dežele zahodne Evrope in ZDA velja, da zaposlena oseba preživi povprečno eno uro na dan v osebnem motornem vozilu.« (Pogačnik 1999: 183)

Cilji

1. spoznati različne vrste prometa in njihov pomen;
2. razumeti vlogo prometa v vsakdanjem življenju;
3. spoznati prometne sisteme in njihovo medsebojno povezanost;
4. razmišljati o različnih oblikah javnega potniškega prometa;
5. razpravljati o prostoru, ki ga zavzema promet in o vplivu prometa na ostale rabe prostora, ljudi in okolje.

Ključne besede

kopenski promet, zračni promet, vodni promet, dostopnost, mobilnost, prometna omrežja (cestno, železniško, ladijsko, letalsko ...), prometni objekti in naprave (postaje, mostovi, parkirišča, bencinski servisi ...), prometna sredstva (vozila, plovila, letala, kolesa, žičnice ...), avtobusni, železniški prevoz, šolski prevozi, prevoz »na poziv«, hrup, onesnaženje časa, poraba časa

Osnovni koncepti

Prva pričevanja o prometu segajo že v prazgodovino. Danes si življenja brez premikanja v prostoru ne moremo zamisliti, saj večina med nami dnevno ali tedensko potuje v šolo ali službo. Potujemo pa tudi zaradi preživljanja prostega časa v naravi, nakupovanja ali obiska kulturnih in drugih prireditev. Poleg tega prevoze potrebujemo tudi za druge prevoze, kot so prevoz blaga ali živali.

V zadnjih desetletjih se dostopnost prostora in možnost

individualnega izbora časa in kraja potovanja skokovito povečuje. Vsestranska mobilnost posameznika, ki jo omogoča osebni avtomobil, ima močan vpliv tudi na izbiro kraja bivanja in dela. Razdalje, ki jih vsakodnevno prepotujemo na delo in nazaj domov se večajo, pri tem pa pogosto premalo uporabljamo javni potniški promet.

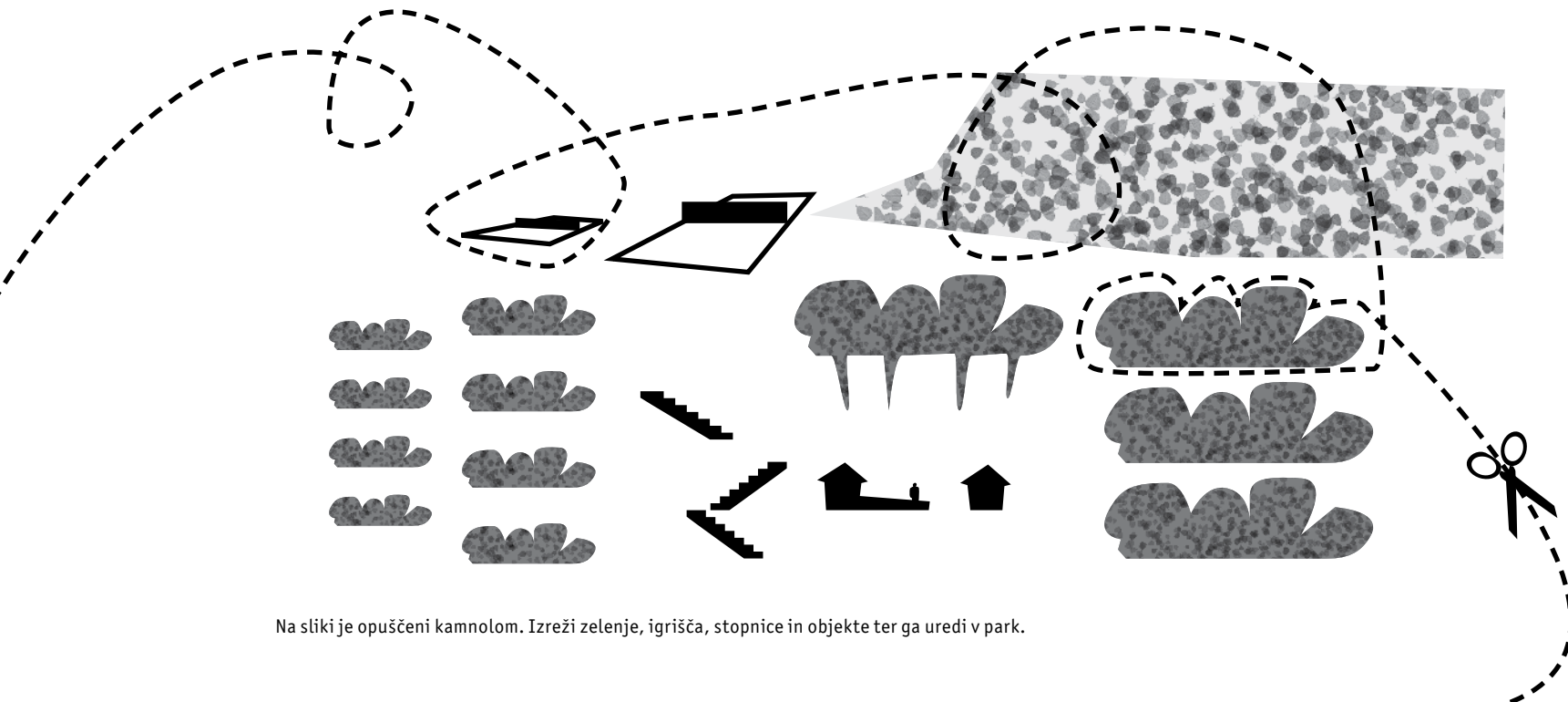
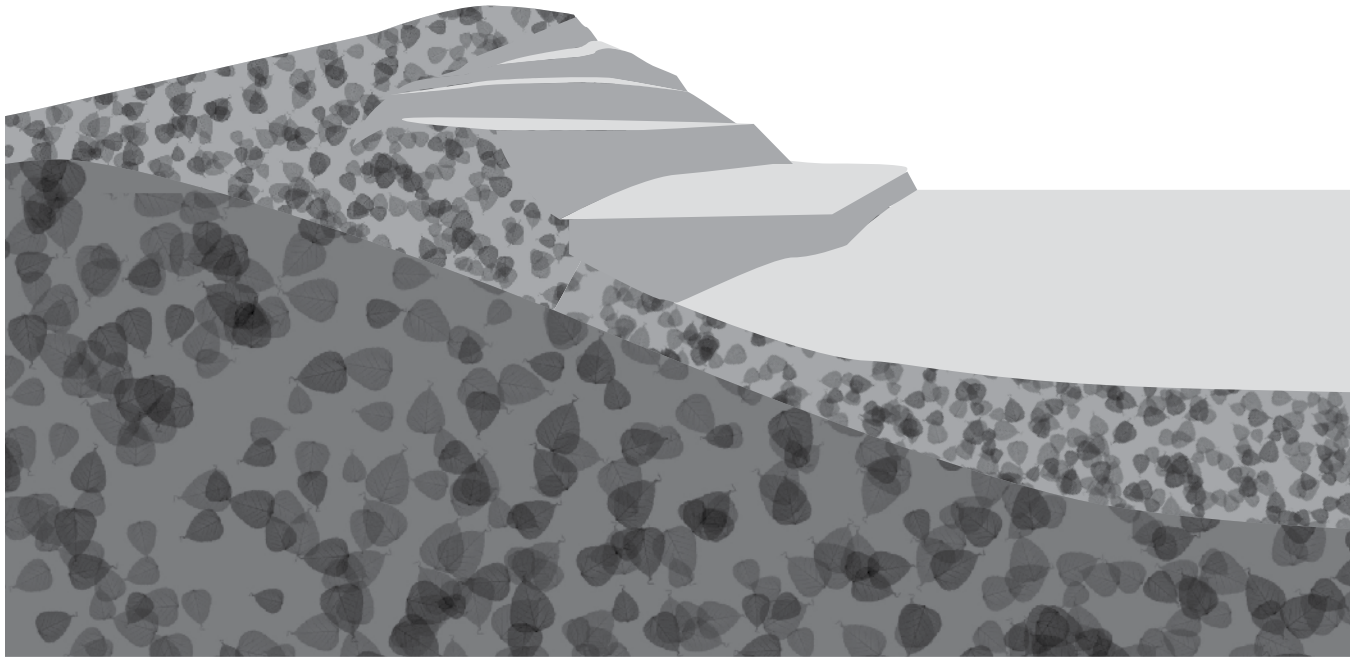
Posledice, ki jih ima razraščanje prometa niso le v naši mobilnosti, temveč tudi v hitri rasti mest in suburbaniziranih predmestij. Ob vpadnicah in križiščih avtocest rastejo veliki nakupovalni, industrijski, športni in drugi centri, ki pogosto izpodrivajo pomen starih mestih jeder. Poleg tega naraščanje prometa pomeni tudi vedno večjo potrebo po parkirnih mestih tako v mestih kot na njihovem obrobju.

Didaktična priporočila

Učenec naj se pri svojih učnih nalogah sreča z nasprotujočimi dejstvi: cesta kot nujnost, priložnost, dobrina in cesta kot hrup, neskončno število avtomobilov, stres ... Učenec naj v svojem razmišljanju in raziskovanju sledi načelom trajnostnega prometa in mobilnosti. Ob tem poglavju naj se učenec nauči prepoznavati kvalitete raznolikih prometnih povezav in njihove omejitve. Učenec naj znanje iz predhodnih poglavij nadgradi predvsem v povezavi trajnostni razvoj – prostor – promet. Navajamo ga na prepoznavanje obremenitev prostora s stališča prometa in na možnosti izboljšav z načrtovalskimi principi. Učne naloge naj bodo vezane na sodobne oblike mobilnosti in spodbujanju kreativnosti pri razmišljanju o inovativnih posegih. Učenci morajo osvojiti pomen prometne obremenitve v odnosu do širšega prostora.

Vprašanja

Kakšna sredstva za premikanje v prostoru uporabljam? Kakšen je promet v moji okolici? Katere velikosti cest poznam? Sem se že jezil, ker se v prometu nismo

Na sliki je opuščeni kamnolom. Izreži zelenje, igrišča, stopnice in objekte ter ga uredi v park.

premaknili? Kako si predstavljam prihodnost z novimi avtomobili? Kako lahko vplivamo že danes na izboljšanje prometa, brez novih posegov v prostor? Če bi bil prostorski načrtovalec, kam bi postavil novo cesto? Katere so oblike potovanja, ki so prijazne do okolja in zdravja?

Naloge

Pri izvajanju učnih nalog je pomembno, da se v raziskovanje prometa vplete tudi nadnacionalni nivo in pomen koridorjev v evropskem prostoru. Ob tem se izvede učna naloga, kjer se povezuje znanje geografije s prostorsko tematiko prometa, npr. »Kako bi odpotovali v Pariz« - naštej različne možnosti povezav, proučuj dolžine poti, koliko časa za to porabiš, koliko denarja za to rabiš, kaj vse mora biti vključeno, naštej prednosti in pomanjkljivosti vsake oblike potovanja. Enako nalogo lahko ponovimo s primerjavo javnega transporta – oblike, prednosti, pomanjkljivosti. V povezavi z drugimi učnimi vsebinami učenci raziščejo katera oblika transporta izpušča v okolje največ CO₂.

V učni program naj se vnese obisk prometnega in logističnega vozlišča (terminal), ki je osnova za urejeno in gospodarno reševanje transportnih razmer v globalizirani Evropi, za zmanjšanje negativnih vplivov prometa na okolje, predvsem pa kot močan vzpodbujevalec razvoja v vseh državah Evrope. Ob tem učenci raziščejo kaj vse je vključeno v terminal, kako deluje, katere oblike združuje, koliko ljudi zaposluje in čemu je namenjen. Učenci se ob tem spoznajo tudi s procesom logistike in delovanjem takšne oblike prostorske organizacije. V šoli naj se glede na naučeno vsebino organizira oblika učne naloge, kjer se poskuša definirati »šolski« terminal, kaj mora vključevati in kje bi bil na območju, v okolici šole postavljen. V nižjih razredih lahko tovrstno obliko spremenijo v igro z organiziranjem dejavnosti z avtomobilčki in raznimi domačimi pripomočki.

Učenec naj razišče, kaj so nezaželeni učinki prometa, zakaj je koristna vožnja s kolesom, kako se uporablja lokalni prevoz. Na šoli organizirajte akcijo »Pridružite se Slovenski kolesarski mreži« ali pa ustanovite lokalno skupino za trajnostno mobilnost.

Mešana raba

»V splošnem je koncept pametne rasti naravnana v obnovo skupnosti in vitalnosti mestnih jeder ter starejših predmestij. Koncept je naravnana k oživljanju mestnih jeder, vzpostavljanju peš območij in območij mešane rabe, v katerih se prepletajo stanovanja, trgovine, odprti prostori ter druge privlačne prvine okolja.« (Smart growth movements. 2010)

Cilji

1. spoznati različne vrste rabe prostora;
2. spoznati katere vrste rabe prostora načrtujemo;
3. spoznati mešano rabo prostora;
4. razpravljati o prednostih in slabostih načrtovanja mešane rabe.

Ključne besede

dejanska raba, planska (namenska), katastrska raba, območja stavbnih zemljišč, kmetijska območja, gozdna območja, vodna območja, druga območja (npr. za pridobivanje mineralnih surovin, za potrebe obrambe in zaščite ...), izvajanje različnih dejavnosti na istem prostoru, zmanjševanje potreb po vsakodnevem potovanju, kakovost življenja

Osnovni koncepti

Načrtovanje mešane rabe prostora lahko pomeni bistven element za doseganje boljše kakovosti življenja na

Pomembni datumi

18. september
Mednarodni dan kolesarjev

22. september
Evropski dan brez avtomobila

Spletne povezave

<http://www.transportal.si/>
www.tedenmobilnosti.si/
www.zamestopodveh.org
www.mzp.gov.si/
www.promet.si/
www.slo-zeleznice.si
www.letal.net/
www.kolesarji.org/

Pomembni datumi

1. ponedeljek v oktobru
Svetovni dan Habitata

posameznem območju. Z načrtovanjem različnih rab ene blizu drugi ter z vključevanjem peš in kolesarskih poti, postanejo te skupnosti ponovno žive in vitalne. Pri tem ne gre le za različne rabe na istem prostoru, temveč tudi za različne skupine prebivalcev (ljudje različnih starosti in poklicev), ki s svojim načinom življenja območju še dodajajo pestrost in življenjsko silo. Ulice so ponovno polne ljudi, javni transport spet deluje, trgi, parki in igrišča postajajo prostori, kjer se ljudje srečujejo in zadržujejo.

Mešana raba prostora lahko prinese tudi ekonomski dobiček. Ljudje na takšnih območjih trošijo v lokalnih trgovinah, kar prinaša dobiček in se preko davkov ponovno vrača v skupnost. Tudi podjetja na takšnih območjih prepoznajo priložnost za odpiranje novih delovnih mest, ki so privlačna predvsem za ljudi, ki želijo delati blizu doma in si na ta način ustvariti kakovosten način življenja.

Didaktična priporočila

Proučevanje mešane rabe prostora je zelo raznoliko in je dokaj obširno, sledi pa lahko Aristotelovi misli »Mesto je sestavljeno iz raznolikih ljudi, podobni ljudje ne morejo ustvariti mesta.«, kar prav tako lahko prenesemo na prostor in definiranje dejavnosti v njem. Ob tem nas zanima, kaj so tiste dejavnosti, ki sestavljajo določeno območje, ki ga lahko po pojavu definiramo kot mešano rabo. To so vse dejavnosti javnega značaja (šole, banke, pošta, kulturni domovi, lekarne, knjižnice), ki z ostalimi dejavnostmi sestavljajo prepleten vzorec določenega prostora. To največkrat zaznamo prav v jedru naselja, mesta, v središču. Torej nas prav območja mešane rabe učijo sposobnosti živeti z razlikami. Učenec naj v svojem razmišljanju in raziskovanju poskuša osvojiti pomen različnih, posebnih dejavnosti v prostoru, čemu služijo in kako se odražajo v odnosu do javnega prostora. Učenec naj združi znanje iz predhodnih poglavij in poglavij, ki temu sledijo, trajnost – družba – prenova – življenjski slog – mešana raba. V tem delu je pomembno

izpostaviti tradicijo, dediščino, kulturo, način razvoja naselij in mest ter vlogo oblikovanja trgov v naseljih. Učenca navajamo na prepoznavanje elementov mestnega jedra in načinov umeščanja novih javnih dejavnosti. V tem delu naj se zaveda kulturne raznolikosti prostora. Učne naloge naj bodo vezane na prostor jedra, centra, središča. Učenci morajo osvojiti pomen raznolikosti dejavnosti znotraj grajenega prostora.

Vprašanja

Ali lahko v mojem naselju, okolici prepoznam mešane dejavnosti? Katere so? Imajo pripadajoči javni prostor? Čemu služi? Ali se tudi na njem odvijajo mešane dejavnosti? Katere prepoznam? Kam bi postavil novo dejavnost in katero? Ali ima naše središče kakšen poseben pomen? Kdaj se je naselje razvilo in kaj je bil takrat glavni prostor? Ga še danes prepoznam? Ali ima obliko jedra naselja?

Naloge

Učenci naj se naučijo prepoznati različne dejavnosti v prostoru in njihovo lokacijo. Organizira se lahko izdelava makete, modela jedra naselja, mesta, soseske. To se lahko izvede s spodbudo lokalne skupnosti. Hkrati se ob tem organizira dan odprtih vrat šole, na katerem se ob modelu in z anketnim spraševanjem učenci učijo procesov sodelovanja s skupnostjo. Predhodno se naučijo oblikovanja in pomena anketiranja in kako to služi pri prostorskem načrtovanju.

V nižjih razredih se lahko organizira izdelava plakata »Moja najljubša hiša v naselju«. Pri tem se spodbuja inovativne dejavnosti s sociološkim značajem, spoštovanje kulturne raznolikosti. V okviru družboslovnih dni se lahko organizira enodnevni obisk večjega mestnega jedra: razlaga preteklosti, dejavnosti v prostoru, obisk posameznih objektov in razlaga prihodnjega razvoja, strategija spre-

Spletne povezave

<http://www.unesco.si/>
www.zvkds.si/
www.dedi.si/
<http://kraji.eu/slo>
<http://www.smartgrowth.org/>
[http://www.b-sustainable.org/built-environment/
land-use-mix](http://www.b-sustainable.org/built-environment/land-use-mix)

memb. Ob zaključku razlage naj učenec kot delovno nalogo pripravi esej na temo »Prihodnost mestnega jedra«. V okviru učnih nalog naj učenec spozna tudi vlogo alternativnih mestnih središč v mestih npr. Metelkova mesto. Ob tem naj izdela svoj domišljjski vzorec alternativne dejavnosti za svojo okolico.

Zelene površine

»Mestne zelene površine so vse zelene površine, ne glede na lastnino in dostopnost. Med mestne zelene površine prištevamo tako vrtove ob individualnih hišah kot gozdove in kmetijske površine, parke, bregove rek, mestne gozdove, rekreacijske parke in vrtičkarska območja.« (Kranjc, Simoneti, Vidic, 2006: 13)

Cilji

1. spoznati tipe zelenih površin v mestih in na podeželju;
2. spoznati in razumeti pomen in vlogo zelenih površin v mestih;
3. razviti kritičen odnos do nenadzorovane rasti mest;
4. razpravljati o zaščiti zelenih površin in ohranjanju zelenih sistemov v mestih in na podeželju.

Ključne besede

tipi zelenih površin, ekološki, klimatski, socialni, rekreacijski ... pomen zelenih površin, razpršena gradnja, rast mest, načrtovanje rabe površin, suburbanizacija.

Osnovni koncepti

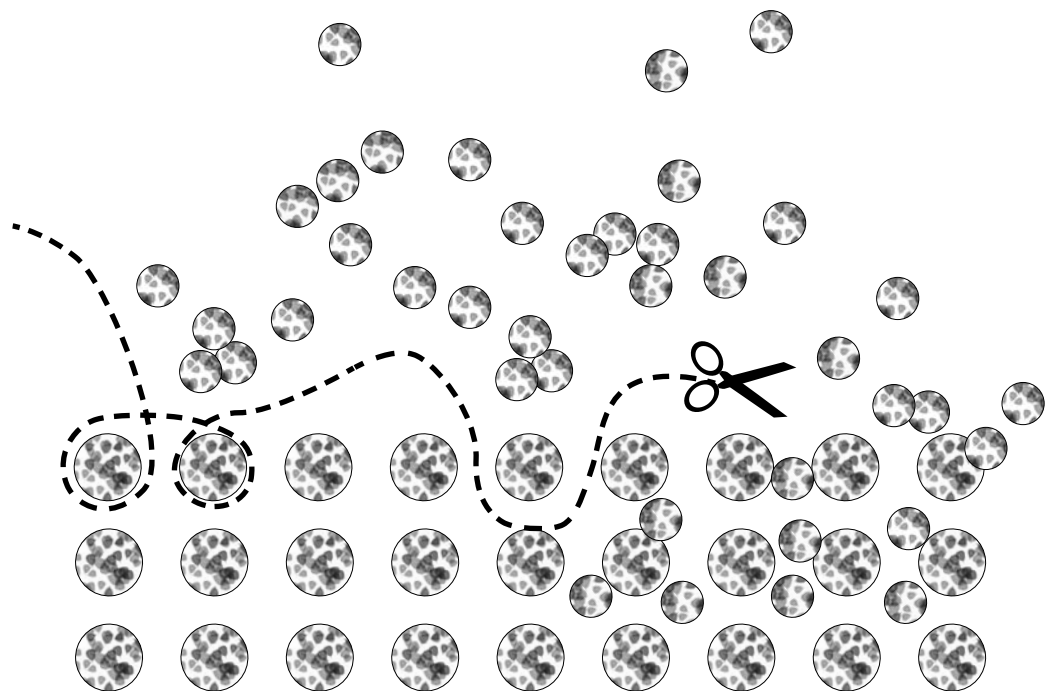
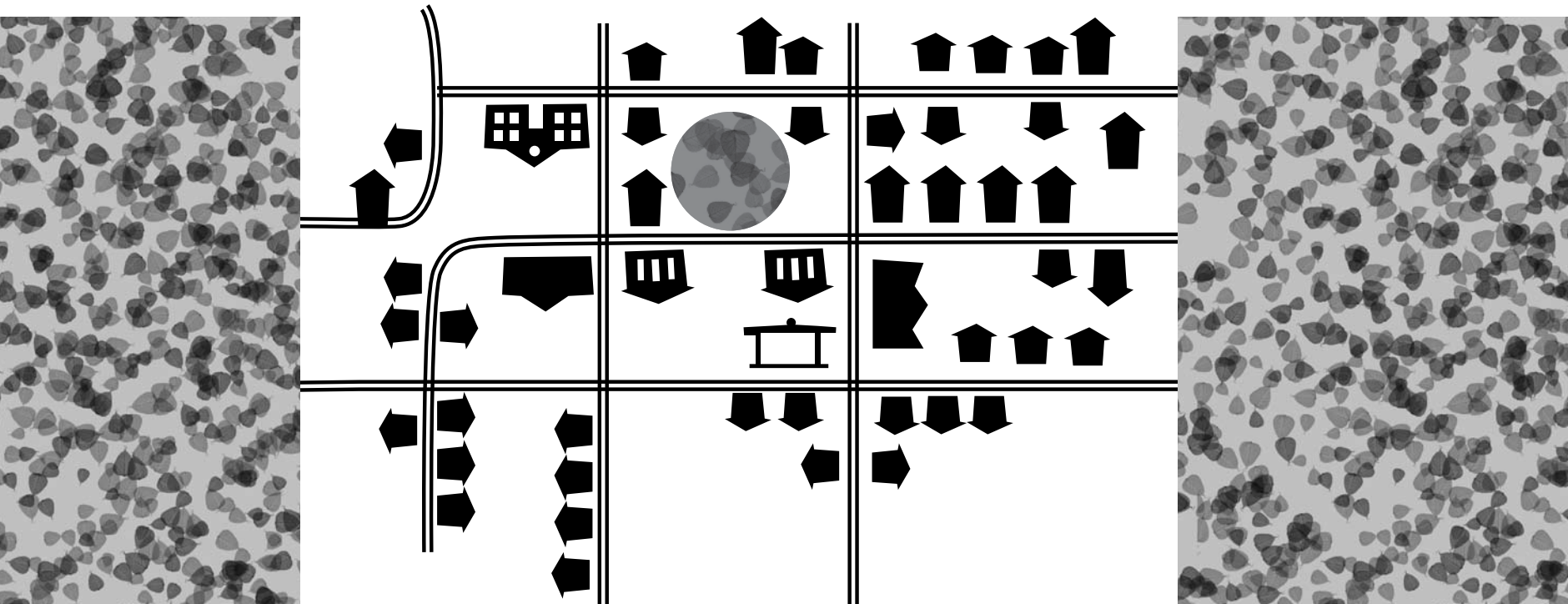
Zelene površine ne pomenijo samo trave, gredic, dreves, temveč celoten krajinski sistem, ki nas obkroža. Zato je spoznavanje teh površin in dejavnosti, ki so povezane z njimi nedvomno povezano tako z drobnim, mikro

merilom opazovanja razvoja in rasti semena v lončku, kot spoznavanje širnih gozdov, kmetijskih površin in prepletanja teh naravnih sistemov v urejene sisteme parkov, drevoredov, cvetličnih gredic znotraj mest, vasi, naselij. Med zelene površine prištevamo tudi posamezne elemente zelenega, ki se pojavljajo v prostoru na naslednji način: posamezne skupine drevja, samostojno ambientalno drevo, urejena zelenica, zelena površina kot del parka, zelenica kot del otroškega igrišča, cvetlične gredice, ter pojav posebnosti kot so vrtičkarstvo, zelene strehe objektov, zelena površina v kombinaciji s tlakovano kot zasnova parkiranja v krajini, ipd.

Še posebej pomembna so območja zelenih površin na obrobju mest, v katera se pogosto zajedajo suburbanizirana območja razpršene gradnje. Naloga vseh, ki se ukvarjajo s prostorom, je zato skrb za smotrno načrtovanje poselitve in drugih rab prostora, ki ne smejo ogrozati njihove odprtosti in neprekinjenosti.

Didaktična priporočila

Zelene površine in njih vsebina nas povezujejo s primarno idejo trajnosti. Pri raziskovanju zelenih površin je pomembno, da učenec spozna njih raznolikost in hkrati tudi stopnjo urejenosti. Učenec naj se zaveda pomena negovanja, ohranjanja in urejanja zelenih površin znotraj grajene strukture kot tudi vloge kmetijskih, gozdnih ter drugih zelenih površin, ki so del krajinskega sistema. Usmerjamo ga v raziskovanje novih oblik, ki naj ponujajo še več zelenja znotraj mest. Učenec naj v tem delu nadgradi znanje iz vseh predhodnih nalog glede načrtovanja prostora, v tem delu naj se nauči opazovanja in vrednotenja površin ter vsebino povezano z zelenimi površinami nadgradi z dejavnostmi definiranimi v naslednjem poglavju: rekreacija, prosti čas in turizem. Učne naloge naj bodo vezane na vrednotenje površin. Učenci morajo osvojiti pomen in vlogo zelenja znotraj in zunaj grajene strukture.

Izreži in prilepi drevesa tako, da bodo šle veverice lahko od enega gozda do drugega skozi park.

Vprašanja

Kaj razumem pod pojmom zelene površine? Katere poznam in kakšne so razlike med njimi? Katere so v neposredni bližini mojega doma, šole? Kako jih uporabljam jaz, moja družina, sošolci? Kako skrbimo zanje? Kaj pa na domači terasi, vrtu, v sobi? Katere so zelene površine, ki so pomembne pri načrtovanju prostora? Ali spadajo tudi kmetijske površine med zelene površine?

Naloge

Nalog v povezavi z zelenimi površinami je veliko, v šoli oz. skupini naj se razvijajo sodobne oblike, ki naj učence spodbujajo k ročnemu, kreativnemu delu, pri čemer naj spoznavajo, kako iz majhnega semena ali organskega odpadka nastane novo življenje. Kako rastlino gojimo, vzgajamo, obrezujemo ...

Določene dejavnosti so v povezavi z obiskom ekološke kmetije ali sadjarske predelovalnice, kmetijske zadruga ipd. Inovativne delavnice naj sledijo idejam kot so »Paz!lonček« skupine Paz!park (www.trajekt.si) ali pa projekta »Vrt mimo grede z urbanim vrtičkarstvom« zavoda Bunker, ipd.

Učenci lahko sami skrbijo za urejenost šolskega okoliša – to naj se izvaja v sklopu interesnih dejavnosti. Pri predmetih kot je kemija se lahko uvede raziskovanje raznolikosti prsti in vpliv na razvoj rastlinja. Pomembno je spoznavanje drevesnih vrst (zbiranje listja), ustvarjanje herbarijev ipd. V povezavi z znanjem naših prednikov je lahko organiziran obisk kmetije in pomoč pri košnji, razlaga o starih načinih žetve pšenice, luščenja koruze ipd. Učenci lahko v skupini zasnujejo organizacijo vrtno zasnove svojega doma, šole, zelenice v bližini. Izdelajo plakat z opisi rastlinskih vrst. Spoznavajo tudi raznolikosti travnih vrst in načine oblikovanje zelenih površin.

Rekreacija, prosti čas in turizem

»Turizem pomeni največjo miroljubno selitev ljudi in je hkrati način življenja, ki spremlja ljudi na njihovi poti in vpliva na njihovo razumevanje ter čutenje turističnih doživetij.« (Kovač, 2002: 4).

Cilji

1. spoznati različne oblike preživljanja prostega časa;
2. razumeti koncept izrabljanja prostega časa in rekreacije v naravnem okolju;
3. spoznati turizem kot gospodarsko panogo in način preživljanja prostega časa;
4. prepoznati vplive turizma in rekreacije v naravi na okolje.

Ključne besede

rekreacija, šport, potovanja, obiski kulturnih prireditev ..., prosti čas, rekreacija v naravnem okolju, turizem, onesnaževanje okolja, povečanje prometa, poraba prostora

Osnovni koncepti

Dejavno izrabljanje prostega časa je vse bolj pomembno, ne le iz zdravstvenih razlogov, temveč tudi zato, ker se delež prostega časa v zadnjih desetletjih stalno povečuje. S tem naraščajo tudi potrebe prebivalcev po urejenih rekreacijskih, športnih in drugih prostočasnih površinah. Za ureditev tovrstnih površin je zato treba izbrati privlačne zelene površine, ki morajo biti dobro dostopne tako z javnimi prevoznimi sredstvi, kot tudi s kolesi in peš. Smiselna je tudi kombinacija s športnimi objekti in tereni, kar podaljša sezono obiskov na celo leto. Hkrati to predstavlja tudi turistično ponudbo za obiskovalce, ki svoj prosti čas vedno bolj izrabljajo na potovanjih. Turizem je tako v zadnjih desetletjih postal najhitreje rastoča gospodarska panoga na svetu, ki je velik izvor

Pomembni datumi

24. maj
Evropski dan parkov

Spletne povezave

www.zelenaslovenija.si
<http://www.natura2000.gov.si/>

Pomembni datumi

31. maj
Svetovni dan športa

25. september
Dan sredozemske obale
(prvič ga obeležujemo v letu 2010)

27. september
Svetovni dan turizma

onesnaževanja ter povečanja prometnih tokov. Zato je treba turistične dejavnosti načrtovati v tesni povezavi z razvojem občin, poselitve, pristočasnih dejavnosti, rekreacije in športa za lokalno prebivalstvo. Rekreacija v naravi je pogosto razumljena kot naravna dejavnost, za katere rabo in izvajanje programov nista potrebna kakšno posebno upravljavsko delo in znanje. Tako razumevanje prikriva vplive dejavnosti na okolje in preprečuje skupnosti, da bi naravo zavarovala pred trajno degradacijo zaradi nenadzorovane rabe.

Didaktična priporočila

Prosti čas je vedno bolj pomemben za kakovost življenja. Prosti čas za učenca ne sme pomeniti samo konca pouka in učenja temveč kako naj kakovostno izrabi svoje proste ure v družbi in okolju. V tem smislu naj sledi ciljem, ki niso vezani na turistične destinacije temveč spodbujajo razvoj človeka v vsakodnevem odnosu z naravo - narava kot prostor oddiha, rekreacije, sprostitve (mir, zelenje, vključevanje v kmečka opravila ...); aktivno doživljanje in intenzivno preživljanje prostega časa (posebni doživljaji, zadovoljstvo, spoznavanje starih domačih običajev, intenzivne športno-rekreacijske aktivnosti ...); težnja po ohranitvi zdravja oz. telesnih in duševnih zmogljivosti s pomočjo športnih aktivnosti (povečan interes za športne dejavnosti – raftanje, kolesarjenje, hoja, tek, tek na smučeh, čolnarjenje, jadranje, deskanje, golf ...). Učenec naj v svojem razmišljanju in raziskovanju sledi načelom Quebeške deklaracije: skrb za vzdrževanje naravne in kulturne dediščine, zmanjševanje vplivov na okolje in ustrezna presoja dejavnosti, upoštevanje lokalne družbe in spoštovanje njenih kulturnih vrednot, učenje kot primarni interes obiskovalcev. Ob tem poglavju naj se učenec nauči v prostoru prepoznavati značilnosti, ki so pomembne za razvoj trajnostnih načinov razvoja turistično-rekreacijskih dejavnosti kot so: neokrnjene lepote in darovi narave, ki naj takšni tudi ostanejo; ohranjeni stari običaji in navade, ki naj spodbujajo prenos v generaciji; lokalna ponudba

sadja in zelenjave, kulinarčna ponudba in nenazadnje – turistični objekti, prostori in rekviziti. Učenca navajamo na trajnostno naravnano načrtovanje sodobnih prostorskih posegov v širši prostor. Hkrati ga usmerjamo v bogatenje znanja preko spoznanj iz širšega okolja. Učenec naj v tem delu nadgradi in poveže znanje iz vseh predhodnih nalog glede načrtovanja prostora. Učne naloge naj bodo vezane na sodobne oblike turistično-rekreativnih dejavnosti v duhu trajnosti kot tudi na spoznavanje tradicionalnih kvalitet lokalnega okolja. Učenci morajo osvojiti pomen sodobnega turizma in rekreacije v odnosu do okolja.

Vprašanja

Katere so najnovejše, okolju prijazne oblike vadbe? Kaj nadomeščajo? Kakšne oblike turizma poznam? Ali poznam kakšno turistično središče? Kaj mi nudi? Bi si želel še več takšnih središč? Ali poznam kakšne oblike trajnostnega turizma? Ali ima preteklost pomen za turizem? Jo lahko ohranjamo tudi brez množičnega turizma? Poznam kakšne oblike starih kulturnih običajev? Kaj mi pomenijo? Kaj pomenijo za prihodnost? Kaj pa turistične agencije in potovanje z letali?

Naloga

Učenci naj spoznajo UNEP, program Združenih narodov za varovanje okolja, ki je začel s kampanjo »Zeleni potni list«, s katerim želijo dvigniti zavest turistov in jih opozoriti na dejstvo, da lahko s svojimi počitniškimi odločitvami pomembno prispevajo k varovanju okolja (<http://www.unep.fr/en/>). Pri tem naj se naučijo razčlenjevanja šolske ekskurzije po načelu: načrtovanje potovanja, prihod na lokacijo, ogled prostora in značilnosti, pred vrnitvijo in po končanem izletu.

Učne naloge naj bodo osredotočene na raziskovanje kulture in okolja na lokalni ravni. Poudarja naj se, da naj način bivanja v okolju sledi odnosu do varovanja

Spletne povezave

www.turisticna-zveza.si/
<http://www.ecotourism.org>
<http://www.slovenia.info/>
<http://www.unep.fr/greenpassport/>
<http://www.sustainabletourismcriteria.org/>
<http://www.santiago-compostela.net/>

naravnih virov in ravnanja z odpadki. Uporabi naj se lokalna sredstva za prevoz in se pouči o preteklosti. Pri raziskovanju okolice naj se učenec nauči varstva naravnih virov. Na primerni razdalji naj opazuje divje življenje.

V okviru teh dejavnosti imajo šole že dobro razvite programe z naravoslovnimi tabori, vendar naj se jih dopolni z učenjem trajnostnega odnosa do okolja. V šoli se v ta namen lahko organizirajo različne dejavnosti za spodbujanje tradicionalne obrti in navad. K sodelovanju se povabi starejše krajanje. Organizira se lahko govorni tečaj v domačem narečju, esej na temo »Pripovedi moje babice«, pečenje tradicionalnega peciva, spoznavanje starih navad, oblek, hrane ipd. V okviru teh nalog prav tako spodbujamo obisk turistične kmetije, pohod po rekreacijskih poteh (naravoslovne učne poti, tematske poti, npr. geološke, gozdne, športno-rekreativne ...), spoznavanje novih lokacij in objektov, ki so v smislu spodbujanja trajnostno naravnega turizma in spoštovanja do okolja ter povezovanja z lokalno skupnostjo, kot je npr. planinski bivač na grebenu Stola nad Breginjem ali pa internetno spoznavanje svetovnih značilnosti, ki spodbujajo tovrstne dejavnosti, kot je npr. romarska pot El Camino (<http://www.santiago-compostela.net/>).

- Benedict, F. 1991. Environmental Education for Our Common Future. A Handbook for Teachers in Europe. Oslo: Unesco, Norwegian University Press.
- Gerlič, B. 2010. Svoboda?. Dostopno prek: http://www.zofijini.net/modrost_svoboda.html (28.7.2010).
- <http://www.cpi.si/strokovna-podrocja.aspx> (2.8.2010).
- <http://www.planet-zemlja.org/2010> (1.9.2010).
- <http://e-prostor.gov.si/> (28.7.2010).
- <http://giskds.situla.org/giskd/> (28.7.2010).
- <http://www.unep.fr/en/> (28.7.2010).
- <http://www.santiago-compostela.net/> (28.7.2010).
- Razvoj kurikulumov. 2010. Zavod za šolstvo RS. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=28&rID=339> (2.8.2010).
- Kranjc, U., Simoneti, M. in Vidic, L. 2006. POT, največja načrtovana javna zelena površina v Ljubljani. Raziskava načrtovane ideje za izhodišči za prostorsko in programsko nadgradnjo. Trajekt, zavod za prostorsko kulturo. Ljubljana.
- Kovač, B. 2002. Strategija slovenskega turizma 2002-2006. Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za gospodarstvo, Ljubljana.
- Krnel, D. 2006. Krožne spremembe. Naravoslovna solnica. Letnik 10/št. 3. Dostopno prek: <http://www.modrijan.si/slv/Solski-program/Solski-program/Gradiva-za-ucitelje/>
- Osnovna-sola/naravoslovje-in-tehnika/Strokovni-clanki-za-ucitelje-naravoslovja-in-tehnike (2.8.2010).
- Krnel, D. 2007. Pouk z raziskovanjem. Naravoslovna solnica. Letnik 11/št. 3. Dostopno prek: <http://www.modrijan.si/slv/Solski-program/Solski-program/Gradiva-za-ucitelje/Osnovna-sola/naravoslovje-in-tehnika/Strokovni-clanki-za-ucitelje-naravoslovja-in-tehnike> (2.8.2010).
- Krnel, D. 2008. Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) pri pouku v nižjih razredih osnovne šole. Naravoslovna solnica. Letnik 13/št. 13. Dostopno prek: <http://www.modrijan.si/slv/Solski-program/Solski-program/Gradiva-za-ucitelje/Osnovna-sola/naravoslovje-in-tehnika/Strokovni-clanki-za-ucitelje-naravoslovja-in-tehnike> (2.08.2010).
- Kryštufek, B. in Janžekovič, F. 1999. Ključ za določanje vretenčarjev Slovenije. DZS, Ljubljana.
- Marentič Požarnik, B. 2010. Kakšno učenje, pouk, metode ... za uspešno uresničevanje ciljev okoljske vzgoje – vzgoje za trajnostni razvoj. Projekt Posodobitev gimnazije – posodobitev učnih načrtov. Operativni program razvoja človeških virov v obdobju 2007-2013, Razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjsko učenje; prednostne usmeritve: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja. Ministrstvo za šolstvo in šport. Ljubljana. Evropski socialni sklad. Bruselj. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/> (28.7.2010).
- Martinek, T. 2007. Zgodovina nakupovalnih centrov. Diplomsko delo. UL FDV. Ljubljana.

Mlinar, Z. 1994. Individuacija in globalizacija v prostoru. Akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana.

Obrtni zakon (ObrZ). Uradni list RS, št. 40/2004 (20. 4. 2004).

Our Common Future. 1987. World Commission on Environment and Development (WCED). Oxford University Press. Oxford.

Pogačnik, A. 1999. Urbanistično planiranje. Univerzitetni učbenik. UL FGG. Ljubljana.

Pogačnik, A. 2000. Urejanje prostora za tretje tisočletje. Študentska založba. Ljubljana

Prešern, S. 2001. Implementacija okoljske zakonodaje – od sektorske politike, prek indikatorjev do posameznega obrata. Ekotehnološka optimizacija industrije kot pogoj za vključitev v Evropsko unijo: izvajanje direktive EU o celovitem preprečevanju in nadzoru industrijskega onesnaževanja (IPPC) v Sloveniji. Institut »Jožef Štefan«. Mednarodni center za trajnostni razvoj. Ljubljana.

Richardson, V. in Friend, A.. 2006. How Places Work. Commission for Architecture and the Built Environment. Dostopno prek: <http://www.cabe.org.uk/education/about> (27.7.2010).

SELO. 2010. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~sopjskal/ucna.html> (28.7.2010).

Simoneti, M. in Zavodnik Lamovšek, A. 2009. Prostor za vsakdanjo rabo, Širimo znanje za sodelovanje pri urejanju prostora. Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana.

Smarth growth movements.2010. Dostopno prek: <http://www.smartgrowth.org/> (31.8.2010).

TRENS 2010. 2010. Trajnostna energija v šolah«. Dostopno prek. <http://www.trajnostnirazvoj.si> (28.7.2010).

Zgonik. 2010. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/113006> (28.8.2010). - tale vir bomo še dopolnili

Zlodre, J. 1984. O "funkciji" nepopolnega stroja; Revija AB, št. 68/69. Ljubljana.

